

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

2024 09 01

KILDEGÅRD

MINTEBJERG, ALS

Michael Vinding, dr.phil.

HERTUGDØMMET SLESVIG (SØNDERJYLLAND)

Den 29. juni 1232 gjorde kong Valdemar Sejr sin søn Abel, 1218-1252, til hertug af Sønderjylland, hvilket inkluderede Jylland fra Kongeåen til Ejderen, Als og Ærø. Fra det tidspunkt til 1920 var Sønderjylland ikke været en del af Danmark.¹

Da Abels bror Erik Plovpenning i 1241 blev konge indledtes stridigheder mellem de to brødre, som endte med, at Erik blev myrdet af Abels mænd i 1250. Abel blev konge, men dræbt i kamp mod friserne i 1252. Abel blev efterfulgt af en tredje bror Christoffer I, r. 1252-1259.

Abels ældste søn Valdemar blev hertug i Sønderjylland i 1254. Da Valdemar døde kun tre år senere (1257) gjorde en anden bror Erik Abelsen krav på hertugdømmet Sønderjylland, som hans onkel kong Christoffer I afslog. Efter at kongen i 1259 havde brudt med stormændene indtog venderen fyrst Jaromar II fra Rügen København (gennembrød volden ved Jarmers Tårn).

¹ Man kan argumentere for, at Sønderjylland ikke 'vendte hjem' til Danmark i 1920 eftersom det ikke havde været del af Danmark i c. 700 år – måske længere. Men det vendte selvsagt hjem til resten af det sproglige og kulturelle Danmark.

Erik Abelsen, der i 1259 havde ægtet en datter af Jaromar II, støttede venderne imod Christoffer I, og senere imod enkedronning Sambiria, regent 1259-1266, og hendes søn Erik V Klipping. Efter slaget på Lohede i 1261, hvor enkedronningen led nederlag, fik hertug Erik al krongods i Sønderjylland tillige med Als i forlening.²

I disse urolige tider vandt Abels efterfølgere efterhånden hævde på, at hertugtitlen i Sønderjylland var arvelig inden for deres slægt, og hertugerne fik flere rettigheder, som ellers var kongens, således retten til at opkræve skatter og til at slå mønt. Desuden fik Sønderjylland sit eget landsting på Urnehoved ved Åbenrå. Abelslægtens hertuger blev støttet af de holstenske grever og kom efterhånden i et afhængighedsforhold til dem.

Da Abelslægten uddøde i 1375 gik hertugdømmet til den holstenske grevelægt Schauenburg. Disse kaldte sig ikke længere hertuger af Sønderjylland, men i stedet hertuger af Slesvig efter byen Slesvig, hvor biskoppen og hertugen havde deres hjemsted.³ Frem til 1864 forblev Slesvig det officielle navn på hertugdømmet.

I løbet af 1300-tallet indvandrede en holstensk adel, som bevarede deres tyske sprog. Også i byerne vandt tysk sprog frem, hvorimod folkesproget på landet forblev dansk.

² Forlening: land overdrages 'midlertidigt' til en vasal, der således har brugsret, men ikke ejendomsret, over jorden.

³ Als har traditionelt tilhørt Odense stift – først udskilt i 1819. Kegsnæs og Sønderborg by var en undtagelse og tilhørte Slesvig stift.

Den sidste hertug af Slesvig af Schauenburg-slægten var Adolf VIII, greve af Holsten og hertug af Slesvig. Da Adolf døde barnløs i 1459 samledes repræsentanter for Holstens og Slesvigs adel i 1460 i Ribe og valgte Kong Christian I, r. 1448-1481, til greve af Holsten og hertug af Slesvig på betingelsen, at de to områder altid skulle forblive sammen. Alle betingelser er nedskrevet i det såkaldte Ribebrev, hvorved der blev introduceret et kompliceret statsretsligt forhold, som kom til at vare frem til 1864.

Fra 1490 til 1779 (dog undtaget 1523-1544) var hertugdømmerne delt mellem flere hertuger, hvoraf den danske konge blot var én. Hver hertug var ansvarlig for den lokale administration i sin del, medens overordnede beslutninger, som gjaldt hertugdømmerne som helhed, blev truffet sammen af hertugerne i en fællesregering.

Efter Christian I's død i 1481 skulle hertugdømmerne deles mellem sønnerne, kong Hans, r. 1481-1513, og Frederik (senere Frederik I). Delingen foregik i 1490 og medførte, at der nu var to hertuger i Slesvig-Holsten: kong Hans, der var både konge i Danmark og hertug, mens Frederik kun var hertug. I praksis fik de to hertuger hver deres områder, men i princippet var de begge hertuger over hele Slesvig-Holsten, fordi ridderskabet i hertugdømmerne ikke ville acceptere en formel opdeling.

Situationen ændrede sig, da Christian II blev afsat som konge i 1523. Frederik, der var blevet hertug af Slesvig-Holsten i 1490, blev konge af Danmark som Frederik I, r. 1523-1533. Hermed blev hertugdømmerne samlet under den danske konge igen – dog kun de næste 21 år. Frederik, der næppe forstod dansk, førte regering fra Gottorp.

Ved Frederik I's død i 1533 blev hans sønner Christian III, r. 1534-1559, og Hans og Adolf samlet hyldet som hertuger af Slesvig og Holsten. I 1544 delte brødrene hertugdømmerne: Adolf, d. 1586, fik den sydlige del af Slesvig som han regerede fra Gottorp Slot; Hans, kendt som hertug Hans den Ældre, fik størstedelen af Nordslesvig som han regerede fra Haderslev Slot; Christian III fik resten.

Ved arvedelingen i 1564 efter Christian III, der døde i 1559, fik kong Frederik II's, r. 1559-1588, yngre bror Hans ('Hans den Yngre'), 1542-1622, tildelt nogle mindre dele af hertugdømmerne Slesvig og Holstein: Als, Sundeved, Ærø og Pløn med 'hovedstad' på Sønderborg slot. Kort efter startede hertug Hans den Yngre et omfattende opkøb af adlens gods; da han døde i 1622 havde han opkøbt (næsten) al adelsgods på Als og Sundeved (348 gårde og 281 kåd).

Hans den Yngre's ældste søn Alexander arvede hovedlodden i det lille hertugdømme, nemlig Sønderborg by, slot og ladegård tillige med gårdene Rønhave, Gammelgård og Kegnæs på Als, alt med tilliggende bøndergods. Fire brødre fik hhv. Nordborg, Ærø, Glücksborg og Pløn.⁴

⁴ I 1749 opkøbte Frederik V den sidste del af hertugdømmet Ærø hvorefter øen på ny var i kongens hænder. Hertugdømmet Nordborg (der også inkluderede Ballegård ved Blans) blev ophævet i 1730 efter år med økonomiske problemer. Hertugdømmet Glücksborg, som det meste af Sundeved hørte under, blev overtaget af kongen i 1779 da den sidste hertug døde uden børn. Hertugdømmet Pløn i Tyskland blev indlemmet i den kongelige del af Holsten i 1761 efter den sidste hertug døde uden sønner.

Hans den Yngre, 1542-1622, ukendt maler, c. 1610?

HERTUGDØMMET SØNDERBORG

Hertug Alexander, 1573-1627, var i 1622 en mand på 50 år med en talrig familie og bebyrdet med en ikke ubetydelig gæld.

Alexander døde 1627 i Sønderborg og blev afløst af sin søn hertug Johan Christian, 1607-1653. Dagen før sin død havde Alexander gjort testamente og heri fastsat, at hans hustru skulle sidde i uskiftet bo for at få gælden betalt. Enkehertuginde Dorothea, 1579-1639, var ikke i stand til at afbetale gælden, som tvært imod stadig voksede. Hun gik derfor i 1633 ind på at sønnerne delte boet.

Hertug Johan Christian fik hertugdømmet - men med betydelige årlige forpligtigelser til moderen, søsteren og 6 brødre (8.600 Rdl), foruden damernes standsmæssige underhold på Sønderborg slot med 24 adelige og ikke-adelige folk. Lenet var i høj grad forgældet, og da hertug Johan Christian døde 1653 efterlod han en stor gæld. Hans hustru Anna styrede lenet som formynderske for deres umyndige søn hertug Christian Adolf, 1641-1702. Under Anna, der havde sit enkesæde på Gammelgård, øgedes gælden stadig.

Hertug Christian Adolf blev myndig i 1663, men blot fire år senere (1667) blev hertugdømmet erklæret konkurs og den kongelige statsholder, Frederik Ahlefeldt, tog med magt Sønderborg slot og by i besiddelse for kongen, medens godserne tildeltes forskellige kreditorer med indløsningsret for kronen. Christian Adolf protesterede forgæves imod denne fremfærd både indenlands og udenlands; han opnåede kun senere at få et livsvarigt årligt fast beløb.

Udsnit af Gliemanns slesvigske amtskort. Sønderborg og Nordborg amter, Augustenborg o.a. godser og grevskaber, 1825

BISKOP MIKKELSENS DAGBOGSOPTEGNELSER, 1629

Som nævnt ovenfor, var Als del af Odense stift - med undtagelse af Kegnæs og Sønderborg by, der begge var del af Slesvig stift.

Hans Mikkelsen, 1578-1651, var 1616-1651 biskop over Odense stift, der foruden Fyn og dele af Als også omfattede Lolland-Falster. Hans dagbøger fra perioden 1626-1641 giver et interessant indblik i biskoppens liv og arbejde, men også om samfundet i første halvdel af 1600-tallet. Lige fra hoffet til bønderne.⁵ Uddrag fra hans dagbog medbringes her, idet de indeholder en beretning fra et besøg i 1629 på Als, bl.a. Hørup Kirke, som Mintebjerg hørte under. Interessant, at 'børnene' - formentlig kun en lille gruppe børn fra de mest velstillede bønder - her og ved andre kirker i nabolaget modtog undervisning.

Min forfar, Jens Winding, 1609-1655, blev i 1635 kort tid efter sin hjemkomst efter mange års studier i udlandet, bl.a. Oxford, udnævnt til professor, *lector theologiae*, ved Odense gymnasium. Som *lector theologiae* havde han rang lige efter biskoppen i det gejstlige hierarki - foran provster og de andre professorer. I en artikel har jeg beskrevet Jens' spændende rejser og hans tid i Odense, baseret på hans egne optegnelser og biskop Mikkelsens dagbøger.⁶

Som biskop havde Mikkelsen ansvar for ikke kun stiftets provster og præsters gøren og laden, men også stiftets skoler. Endvidere var han som tidligere kongelig hofprædikant konfident til flere af de centrale personer omkring Christian IV, bl.a. Kirsten Munk – og således involveret i mange af hoffets og de kongeliges problemer.

⁵ Riising og Seidelin 1991.

⁶ Vinding 2021.

Mikkelsen var meget aktiv og rejste i sine mange år som biskop på utallige visitationsrejser i sit stift. Hans dagbøger er spændende læsning.

I juni 1626 visiterede han således Arninge Kirke: ”Alt var i orden. Her blev en pige på 8 år ført til mig, som begærede at troloves med en ung bonde. Men jeg afslog det i hele menighedens nærværelse.” Nogle dage senere havde han frokost med Dronningen. En måned senere fik han brev fra hr. Ole i Bregninge på Ærø om en kvinde, der var trolovet, men gravid med en anden: ”Jeg svarede, at jeg ikke tillod, at hun giftede sig med boleren.”⁷

28. januar 1628 [Odense?]: ”En gudsbespottelig soldat blev straffet med halshugning; da hovedet var hugget af, blev tungen trukket frem og naglet til skafottet.”⁸

August 1629: Visitation på Als.

[10] ”Jeg drog til Fåborg... Jeg tog til Avernakø for at visitere, men menigheden var ikke sammenkaldt på grund af provstens forsømmelighed.”

[11] ”Der blev holdt forhør i hr. Jørgens sag i Tandslet, idet hertugens hofpræst og sekretær fremlagde den. Hr. Jørgens bad om udsættelse.”⁹

⁷ Riising og Seidelin 1991: 8-9.

⁸ *Ibid.*: 22.

⁹ Hr Jørgen er sandsynligvis Jørgen Jørgensen Falster, f. 1601 i Stubbekøbing. Han var konrektor (vice-rector) for skolen i Odense 1628-1632. Han overtog mange år senere efter Jens Windings død i 1655 dennes stilling. Det er uklart hvad sagen drejer sig om, men formodes at have at gøre med brudt ægteskabsløfte. Jørgen var i 1625 blev trolovet med Maren Jensdatter Bang, datter af borgmesteren i Assens. I 1629 tiltalte hun ham

[12] ”Jeg visiterede i Ulkebøl Kirke, børnene var særdeles godt underviste.

Jeg visiterede i Hørup Kirke, børnene var forsømmeligt underviste. Sognebeboerne havde tre klager mod præsten: 1) at han udskældte dem i prædikenen; 2) at han ikke ophørte med prædikenen i rimelig tid; 3) at han opkrævede en rigsdaler af dem, der skulle troloves. Han fik en advarsel.”

[13] ”Den retssag, som hr. Jørgen var truet med, blev bilagt i Ketting Kirke, hvor der blev holdt trolovelse med hr. Christen i Havnbjerg som den viende præst.¹⁰ Præsterne fra hele øen var forsamlet sammen med degnene og kapellanerne i Ketting Kirke. Alt i orden.”

[14] ”Jeg visiterede Tandslet Kirke; børnene var nogenlunde underviste.

Jeg visiterede Lysabild Kirke; børnene var ikke godt underviste.”

[15] ”Jeg spiste frokost med den højborne hertug [Johan Frederik] på Gammelgård.¹¹ Før frokost blev hr. Jacobs sag i Hørup påhørt.¹² Ved aftenstide satte jeg over til Fyn.”

for brudt ægteskabsløfte. Han blev i 1637 gift med Barbara Nielsdatter Mule, datter af sognepræst Mule i Besser. Sagen i 1629 må have været vigtig, idet hertugens (hertug Johan Christian af Sønderborg, hvis hertugdømme omfattede det meste af det sydlige Als, inkl. Mintebjerg og Gammelgård) hofpræst og sekretær var involveret. Se Fangel og Slettebo 1979: 70.

¹⁰ Uklart, hvilken trolovelse, der er tale om. Blev Jørgen J. Falster tvunget til at trolove sig med Maren? Hun anklagede ham samme år for at have brudt ægteskabsløfte.

¹¹ Der er ifølge Riising og Seidelin måske tale om en uægte søn af Hertug Frederik af Nordborg: ” (Johan Frederik er formentlig en fejlskrivning for Hans Christian, da titlen hertug næppe ville bruges om en uægte hertugsøn.” (1991: 238)

¹² Uklart, hvem hr. Jacob var og hvad sagen drejede sig om.

MINTEBJERG

Landsbyen Mintebjerg har igennem tiderne været del af Hørup sogn. Den er omgivet af landsbyerne Majbøl, Kirke Hørup og Høruphav i vest og Lebøl og Tandslet i øst. Navnet staves også Mindebjerg. Stavemåden Mintebjerg formodes at være den korrekte, idet navnet sandsynligvis stammer fra myntebjerg, dvs. 'bjerget', hvor mynte gror.

Der var tilsyneladende ikke gods eller herregårde med tilhørende besiddelser i Hørup sogn før hertug Johan Christian af Sønderborg, r. 1627-1653, sønnesøn af hertug Hans den Yngre, i 1640 etablerede Majbølgård af fem tidligere gårde.¹³

¹³ Majbølgård nævnt 1605, da den var en bondegård ejet af Hans Nielsen. Efter hertug Christian Adolf's konkurs i 1667 inddrog kongen hertugdømmets jorder, herunder også Majbølgård. I 1767, overdrog kronen Majbølgård til hertug Frederik Christian af Augustenborg. Ifølge kilder fra Hørup præstearkiv var Majbølgård under Christian VI, 1699-1746, *forpagtet* til Boy Hansen. Efter en brand i 1744 fik Boy Hansen arveforpagtning på Majbølgård mod, at han selv betalte og opførte de nedbrændte bygninger. Det betød, at Majbølgård kunne nedarves til Boy Hansens sønner og slægt. Det forhold blev opretholdt, da Frederik Christian af Augustenborg overtog ejerskabet. Boy Hansens enke overtog forpagtningen i 1771 og gav den videre til sønnen Boy Boysen. Han gik dog konkurs i 1791 og måtte forlade gården. I 1847 var Majbølgård forpagtet til Hans Henrik Jessen. Efter den augustenburgske hertugs tilslutning til det slesvig-holstenske oprør mod Danmark i 1848 måtte hertugen efterfølgende opgive sine besiddelser i Slesvig. Hans Henrik Jessen fortsatte som forpagter under den nye ejer, Staten. I 1863 fik Hans Henrik Jessen mulighed for at købe Majbølgård af Staten. Majbølgård gik efterfølgende i arv inden for slægten Jessen. Den seneste ejer var Torben Jessen, 1976-2012. I 2012 blev gården omdannet til et anpartsselskab med Jens-Jørgen Worsøe Maarup som direktør.

For Majbølgårds historie, se Dansk Center for Herregårdsforskning.

Kort baseret på Google Maps

I 1500-1600-tallet var Hørup og Mintebjerg kompakte landsbyer. Ifølge en informant lå den oprindelige Mintebjerg landsby ca. 400m nordøst for den nuværende Majbølgård, 550m vest for det nye Mindebjerg, hvor en navnløs å skærer Skovbyvej på vej til Lillehav. Den 'nye' landsby – med gårdene på deres nuværende placering – opstod efter udskiftningen i 1786.¹⁴ I 1500-tallet var Mintebjerg del af Hørup Sogn i det såkaldte 'Hans Terkelsens Len', opkaldt efter en datidig herredfoged.¹⁵

¹⁴ Maibøll 1944: 126.

¹⁵ Hvidtfeldt 1942.

I 1584 erhvervede hertug Hans den Yngre 6 gårde og 4 kåd i Mintebjerg – samme år som han erhvervede det gamle gods *Gammelgård*, ca. 15km nordøst for Mintebjerg.¹⁶ Det er derfor sandsynligt, at de 6 gårde og 4 kåd kom under Gammelgård i Ketting sogn - en gammel hovedgård med voldgrav, som i midten af 1300-tallet tilhørte Christiern Sture. I de følgende århundreder tilhørte Gammelgård Sture-slægten (også gennem kvinder), der i 1584 solgte godset til Hans den Yngre; på det tidspunkt havde Gammelgård 54 gårde under sig.¹⁷ Efter hertug Hans den Yngres død tilfaldt godset hans søn hertug Alexander.

Foruden de ejendomme i Mintebjerg, som kom under hertug Hans den Yngre i 1584, har en håndfuld gårde været i hænderne på selvejerbønder.

Der var traditionelt 12 gårde i Mintebjerg.¹⁸ På Sundeved og Als var gårde kendt som bol (boel), hvorimod de mindre landejendomme var kaldt kåd;¹⁹ til de 12 bol/kåd skal formentlig lægges de 6 gårde og 4 kåd, som hertug Hans den Yngre erhvervede i 1584. Dette antal af gårde og kåd henviser til situationen i det gamle Mintebjerg ved siden af åen – før udskiftningen i 1786.

¹⁶ Fangel og Slettebo 1979: 46

¹⁷ Slægten Sture var den rigeste af de alsiske herremandsslægter. Nævnes første gang 1341. For slægten Sture og dens jordbesiddelser, som i midten af 1500-tallet omfattede mere end 100 bondegårde omkring godserne Helvedgård (Østerholm) og Gammelgård. Den anden store jordejer var slægten Holk. Fangel og Slettebo 1979: 13-19.

¹⁸ Maibøll 1960 indeholder en detaillert beskrivelse af de 12 gårde og deres ejere.

¹⁹ I resten af Danmark var bol en mindre landejendom.

Tiendelisten for Hørup Kirke fra 1605 er den ældste kilde om Mintebjerg.²⁰ Ifølge en kilde er kun fire af de 12 gårde i Mintebjerg nævnt i 1605-listen – ikke Kildegård.²¹ Men i følge Maibøll er gården faktisk nævnt i 1605-listen.²²

Kun få af gårdene havde navne ligesom Kildegård. De var kendt som NN's gård (NN var ejeren). I den følgende liste henviser navnene til ejerne op til 1860'erne.²³

De 12 gårde er:

1. Hans Laue's gård (Rosenlund, tidligere kendt som Hovbjerggård)

1605 Thomas Svin (ane 7224)²⁴

1660 - 1680 Thomas Svin, søn (ane 3612)

2. Jacob Bladts boel (altid været fæstegård)

1660 - 1690 Peder Kaad

3. Peter Matthisen Thomsens boel

1660 - 1682 Nis Kock

²⁰ Listen findes i Hørup Præstearkiv (Maibøll 1944: 171)

²¹ Nissen, hjemmesiden 'Alsnissen'.

²² Maibøll 1944: 126. Listen, der omfatter sognets 63 bønder, findes i bind 16 af Chr. Knudsens 'Samlinger til Øen Als Historie og Beskrivelse', som inkluderer uddrag af Hørup præstearkiv. En anden liste over tiende er fra 1620. Kirkens arkiv har også en fortegnelse over boelsmænd og gårde i Hørup sogn 1660-1701.

²³ Listen er kopieret fra Nissen. For detaljer om de 12 gårde, se Maibøll 1960. Mine aner har boet på 5 af de 12 gårde.

²⁴ Anenumrene henviser til mine aner.

4. Hans Bladts boel (altid været fæstegård)

1660 - 1695 Jørgen Ibsen eller Jepsen. Han var synsmand.
1695 - 1728 Christen Hansen. Han blev 1693 gift med
formandens datter, Anne Jørgens

5. Andreas Kaads bondegård

1572 Nis Hjort, sandemand (ane 14568)
1605 - 1620 Peter Hjort (ane 7284)
1660 - 1666 Nis Hjort hvis datter blev gift med Jørgen
Christensen Kaad (ane 1820); han formodes at være kommet
fra Hans Kaads gård (gård nr. 8)

6. Hans Bondes boel i Mintebjerg (tidligere fæstegård)

1660 - 1688 Hans Jørgensen, død 1695

7. Mads Madsens bondegård (Kildegård)

1660 - 1678 Christen Hansen (ane 3594)
1678 - 1708 Christen Petersen (ane 1796)

8. Christen Hansen Kaads bondegård

Navnet Kaad har i umindelige tider været nedarvet på denne
gård, hvorfor det må formodes, at navnet har sit udspring fra
denne gård.

1605 Hans Kaad (ane 7280)

1623 - 1666 Christen Hansen Kaad (ane 3640). På gården(e) i
den ældste tid hang der over døren et skilt, hvor der var
skrevet: ” Christen Hansen Kaad, Anno 1623”. Hans søn
Jørgen Christensen Kaad (1820) blev stamfar til den anden
familie Kaad i byen (se gård 5)

9. Jørgen Nissens boel i Mintebjerg

1605 Nis Steffensen

1660 - 1690 Hans Christensen Grabbe

10. Boelet i Ryet (Mintebjerg) Jørgen Bladts gård

1660 - 1690 Hans Hansen

11. Jørgen Kocks boel

1660 - 1696 Jacob Jørgensen

12. Thomas Thomsens boel, en gammel fæstegård

1660 - 1662 Christen Pedersen

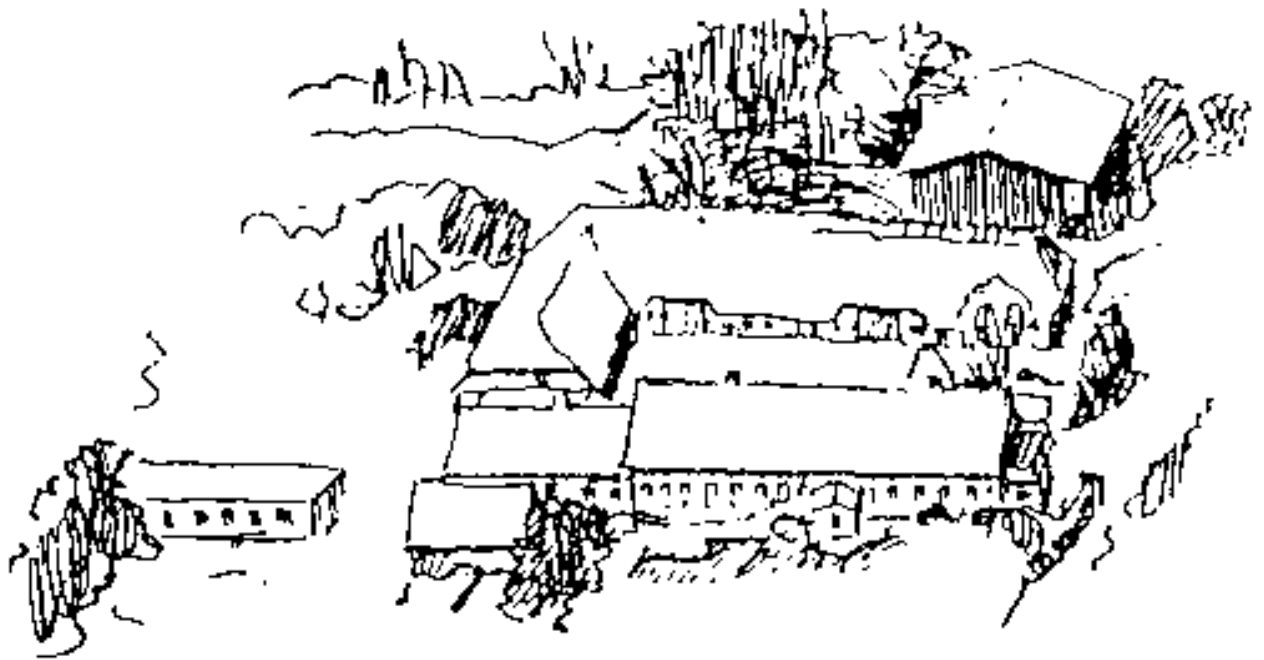
1691 overtog Christian Nielsen (ane 1798) gården som kådner.

KILDEGÅRD

Kildegård i Mintebjerg blev solgt i 1994 efter at have været i slægtens eje siden ca. 1660 - måske tidligere. Gården har altid været en selvejergård - en af byens største. Det vides ikke, hvornår gården fik sit navn, der givetvis henviser til, at der fandtes en kilde ved gården. Gårdens bomærke er dog et anker.

Følgende er ejerne af Kildegård:²⁵

²⁵ Maibøll 1960 har en detailleret beskrivelse af Kildegård og de enkelte ejere. Se bilag 1.

Slægtsgaarden »Kildegaard«

EJERE AF KILDEGÅRD

Ukendt
1605

Christen Hansen
1660-1678

|
Datteren Elsbeth og hendes mand Christen Petersen
1678-1717

|
Jørgen Christensen, gift med Anne Christensdatter
1717-1733

|
Enken Anne, gift med Nicolai Hansen (sættermand)
1733-1756

|
Sønnen Christen Jørgensen. Død uden børn
1756-1795

|
CJ's søster Magdalene
gift med Rasmus Jørgensen

|
Sønnen Jørgen Rasmussen (fra Lebøl)

|
Mads Jørgensen, søn af Jørgen Rasmussen
1795-1829

|
Sønnen Christen Madsen
1829-1855

|
Sønnen Mads Christensen Madsen
1855-1887

|
Sønnen Christen Madsen
1887-1921

|
Datteren Kathrine Michelsen
1921-1951

|
Søstersønnen Christian Brodersen
1951-1984

|
Enken Diddi Brodersen
1984-1994

Ukendt, ejer 1605

I følge Maibøll betalte gården i 1605 tiende til kirken, nemlig 1 ørtug byg og 1 ørtug havre.²⁶

Christen Hansen, ejer senest 1660-1678

Christen Hansen, f. c. 1620, d. før 1690,²⁷ (ane 3594), hustru ukendt. Christen er den første kendte ane på Kildegård - er opført som ejer/boelsmand på Kildegård i en liste fra 1660.²⁸ Det vides ikke hvorledes han erhvervede gården – gennem arv eller opkøb; der var mange ødegårde i midten af 1600-tallet.²⁹

Christen havde gården i en svær tid. Als led under svenskerkrigene (1643-45, 1657-58 og 1658-60) og i 1661 var landbruget udsat for stor misvækst på kornet. Præsten i Hørup, Johan Krag den Ældre, der havde 20 børn, talte om 'hunger alle vegne'.³⁰

²⁶ Maibøll 1944: 126. Ørtug (ørt) er et gammel mål. 1 læs korn er 24 ørtug. Foruden byg og havre var rug en vigtig afgrøde.

²⁷ *Ibid.*: 159.

²⁸ Der er sandsynligvis tale om 'fortegnelse over boelsmænd og gårde i Hørup sogn 1660-1701 (Knudsen Bind 16: 17-21.)

²⁹ Maibøll 1944 og 1960 (bilag 1) skriver, at folk fra Hørup Sogn fortæller, at slægten på Kildegård skulle nedstamme fra en præst (1944: 160). Han spekulerer, om dette kunne være slægten Cruckow i Notmark, bl.a. fordi det sjældne navn Elsbeth benyttes både på Kildegården og i Cruckow slægten; da Hørup Kirkebog først begynder 1690 er det ikke muligt at påvise en forbindelse (*ibid.*: 160). Præsten Jørgen Cruckow lå i 1608 i strid med Hans den Yngre vedr. nogle jorder (*ibid.*: 10). For Notmark kirke og Cruckow præsterne, se Nationalmuseet 1961: 2492, 2504-2505 og 2507 (billede). Slægten formodes at stamme fra Pommern.

³⁰ *Ibid.*: 17

Christen Petersen og hustru Elsbeth, ejer 1678-1717

Elsbeth, 1651-1737 (ane 1797), datter af Christen Hansen, gift med Christen Petersen, 1656-1708 (ane 1796).

Christen var ejer fra 1678 til 1708, hvor han døde. Derefter enken Elsbeth fra 1708 til 1717.

Der er to argumenter for, at Christen Petersen var ejer. For det første nævnes han som yder af tiende til præsten, ”og i Christen Petersens Tid fik Præsten aarlig 2 sk. Rug, 11 Sk. Byg, og 14 Sk. Havre (1693).”³¹ For det andet havde Christen Hansen en søn, Peter Christensen, 1646-1719, sædvanligvis kaldt Peter Skolemester i Mintebjerg.³² Han burde have arvet gården og betalt søsteren Elsbeth et beløb. En mulig forklaring er, at Christen Hansen havde økonomiske problemer pga. krige og misvækst, og at han derfor solgte Kildegård til sin svigersøn Christen Petersen.

I følge Maibøll var gårdens størrelsen 18 ørt i tiden omkring 1700,³³ og i stedet for hoveri betalte ejeren årligt 12 Rdl til forpagteren på Majbølgård.³⁴ På gården fandtes på denne tid 4 heste og 4 køer, og den årlige udsæd var 3 ørt rug, 3 ørt byg, 4 ørt havre og 1 ørt ærter og vikker.³⁵

³¹ *Ibid.*: 126. Oprådte sættemænd også i offentlige dokumenter?

³² *Ibid.*: 159. I følge skiftet efter degnen Christian Cruckow i Hørup var denne en søn af Peter Skolemester i Mintebjerg (*ibid.*: 160). Men hvorfor benyttede Peter Skolemester (Peter Christensen) og dennes far Christen Hansen ikke efternavnet Cruckow hvis de rent faktisk var fra Cruckow slægten i Notmark?

³³ *Ibid.*: 126. De 18 ørt er et lille læs korn (et læs er 24 ørt). Jeg ville forvente at de 18 ørt henviste til sædekorn, i følge Maibøl var den årlige udsæd (sædekorn) kun 10 ørt. (*ibid.*)

³⁴ C. 1700 tilhørte Majbølgård Kronen, men givet i forpagtning.

³⁵ Sikker hestebønne, som pga. sit proteinindhold benyttedes til dyrefoder.

Jørgen Christensen, ejer 1717-1733

Jørgen Christensen, 1684-1733 (ane 898), gift 1717 med Anne Christensdatter, 1691-1766 (ane 899), fra Mintebjerg.³⁶

Jørgen Christensens mor Elsbeth (Else) modsatte sig sønnens ægteskab med Anne idet denne var født på en af landsbyens fæstegårde.³⁷

Christen Jørgensen, ejer 1733-1797

Efter Jørgens død overgik gården til hans 1-årige søn Christen Jørgensen, 1732-1814 (ikke ane). Christens mor Anne Jørgens³⁸ (Anne Christensdatter) blev samme år som hun blev enke (1733) gift med Nicolai Hansen, der blev sættermand på Kildegård.³⁹

Christen blev i 1756 gift med Karen Nielsen fra Mjang, 1721-1809, hvis bror var gift med Christens søster Elsbeth. Christen var en holden mand og anlagde i 1770 nye bygninger til gården. I 1784 skænkede Christen en stor pengesum til anskaffelsen af et ur til kirken i Kirke Hørup. Christen havde ingen børn og overgav i 1795 som 63-årig Kildegård til sin søster Magdalenes (ane 449) sønnesøn, Mads Jørgensen (ane 112). Christen døde i 1814 (82 år gammel). Foruden donationen til kirkeuret gav Christen Jørgensen 32 Rbd. sølv til sognets fattigkasse.⁴⁰

³⁶ Maibøll har rejst tvivl om overtagelsesdatoen 1717, idet moderen Elsbeth 'holdt hus' i 1720 (*ibid.*: 126)

³⁷ *Ibid.*: 125-126.

³⁸ -s betyder 'tilhørende' - benyttes især om enker.

³⁹ Hvis Nicolai Hansen ikke var ejer, var han 'sættemand', dvs. bestyrer af en ejendom tilhørende hans hustrus barn (børn) af et tidligere ægteskab.

⁴⁰ *Ibid.*: 127.

Christen Jørgensen. Redigeret efter original blyantstegning tilhørende Preben Brodersen, søn af Christian Brodersen, ejer af Kildegård 1951-1984. Ifølge Maibøll tilhørte tegningen tidligere Anne Cathrine, gift med Jens Hansen Beck, Vindsbjerggård i Majbøl. Anne Cathrine var datter af gårdejer Hans Hansen i Lille Mommark og Anne Cathrine fra Kildegaard. (1944: 128). Hun må have fået tegningen af sin far, Mads Christensen Madsen, ejer af Kildegård 1855-1887.

I følge Maibøll viser Jordebogen for 1786, at der hvert år skulle udredes fgl. afgifter: 1 Rdl. 33 Skil., bedesvin = 1 Rdl. 24 Sk., 3 ørt. 2 Sk. Byg, 2 ørt. 19.5 sk. Havre, 1 1/3 får, 1 lam, 1 1/3 gås, 5 høns, 10 æg, 1 læs hø og 2 læs halm.⁴¹

Ved udskiftningen i 1786 fik gården i alt 44 Td. 2 Sk, inkl. skov i Kjøbæk.⁴²

Mads Jørgensen, ejer 1795-1829

Mads Jørgensen, 1773-1829 (ane 112), gift 1793 med Anne Cathrine, f. Jørgensdatter, 1773-1841 (ane 113), fra Hørup.

Mads var født i Lebøl, Tandslet sogn, søn af Jørgen Rasmussen (224), ejer af gården Egeskov i Lebøl få km øst for Kildegård. Han var opkaldt efter sin morfar Mads Hansen (ane 450).

Mads overtog i 1795 Kildegård efter sin farmors broder, synsmand Christen Jørgensen. I tiden fra 1807 til 1814 blev Mads indkaldt til soldatertjeneste, lå meget inde og blev svækket. Han genvandt aldrig helt sin sundhed, og i vinteren 1828-1829 blev han alvorligt syg, så den ældste søn Christen Madsen (ane 56), der i fem år havde været forpagter på svigerfaderens gård i Vibøge, måtte vende hjem og overtage fødegården i marts 1829.⁴³

⁴¹ *Ibid.*: 126. 'Jordeborgen' henviser til Jordebogen for 1786 da udskiftningen fandt sted, se Chr. Knudsen Bind 17, pp. 86-88. Bedesvin var svin, der skulle ydes i landgilde, dvs. den lejeafgift, som en bonde skulle betale til herremanden.

⁴² *Ibid.*: 126, der henviser til Chr. Knudsen Bind 16, p. 9. Kjøbæk er en skov syd for Mintebjerg tæt ved Hørup Hav ('Lillehav'). Interessant, at denne skov eksisterede for over 240 år siden.

⁴³ *Ibid.*: 83.

Mens Mads Jørgensen var indkaldt til soldatertjeneste (1807-1814) opstod der en strid vedr. hoveriarbejde mellem fogeden på Majbølgård, Matthiessen, og bønderne i Mintebjerg og Lebøl. Striden illustrerer den frihed, som bønderne forventede efter reformerne i Danmark i 1760'erne til 1790'erne.⁴⁴

Christen Madsen, ejer 1829–1855

Christen Madsen, 1794-1866 (ane 56), gift 1821 med Marie Kathrine, f. Jørgensen Duus, 1801-1870 (ane 57) fra Vibøge (Lysabild sogn). Da Christen overtog Kildegård i 1829 forpligtede han sig i en kontrakt til at udrede 426 Rdl. sølvmønt til faderen, 480 Rdl. til broderen Jørgen, 160 Rdl. til søsteren Karen og 533 Rdl. til søsteren Anne Marie. I 1829 var gårdens areal 46 tønder og den var vurderet til 7360 Rdl.⁴⁵

Marie Kathrine, f. Jørgensen Duus, billedet formentlig fra 1860'erne

⁴⁴ Rasmussen 2017.

⁴⁵ Maibøll 1944: 83.

Christen gik på aftægt i 1855 og overdrog gården til sin søn Mads Christensen Madsen (ane 28). Christen døde i 1866 efter 11 år på aftægt.

Mads Christensen Madsen, ejer 1855-1887

Mads Christensen Madsen, kendt som 'Gamle Mads', 1826-1909 (ane 28), opkaldt efter sin farfar Mads Jørgensen, (ane 112), gift 1854 med Marie Kathrine, f. Andresen, 1828-1895 (ane 29) fra gården Rosenlund i Mintebjerg.

Mads blev født i moderens fødeby Vibøge, Lysabild. Det var ikke ualmindeligt, at kvinder tog til deres barndomshjem for at føde.

Mads Christensen Madsen, billedet formentlig fra 1880'erne

Marie Kathrine, f. Andresen, billedet formentlig fra 1880'erne

Mads blev indkaldt i januar 1849 og deltog i slagene ved Dybbøl Banke (april 1849), Isted (juli 1850), Mysunde (september 1850) og Møllhorst (december 1850) - det sidste slag i Treårskrigen.⁴⁶

Mads var kendt som ualmindelig god fortæller, en dygtig bonde og en god dansk mand. I 1869 valgtes han som kirkeældste. Hans ungdoms mål var et samlet Norden fra Ejderen til Nordkap. Mads Madsen gik på aftægt i 1887 og overlod gården til sin søn Christen Madsen (ane 14).

Ifølge FT 1860 var der 9 personer bosiddende på Kildegård: Mads 34 år, hustruen Marie Kathrine, sønnen Christen, og tyende.

⁴⁶ ”Mads Madsens dagbog fra 1849-51, som han kalder ’Rejsebeskrivelses Bog’ 1849-51 findes i landsarkivet i Aabenraa.” (Maibøll 1960: 27).

Kildegård med det nye stuehus fra 1892. Midt i billedet Marie Cathrine, gift med Christen Madsen, bærende sin ældste datter Marie Kathrine. Til venstre ses hendes svigerfar Mads Christensen Madsen. Foto fra 1895.

*Kildegårdens bomærke: et anker.
Fandtes indskåret i en dørbjælke på gården. Efter Raben 1949:24*

Christen Madsen, ejer 1887-1921

Christen Madsen, 1858-1936 (ane 14), gift 1887 med Marie Cathrine ('Mithrin'), f. Jørgensen, 1858-1944 (ane 15), fra Sarup, Lysabild sogn.⁴⁷

Christen blev som 12-årig sendt til Odense, hvor han gik på Mulernes Legatskole. Ville læse til dyrlæge, men fik ikke lov da han skulle overtage fødegården; fungerede dog senere i livet som egnens uofficielle dyrlæge pga. sit store kendskab til husdyr, deres sygdomme og helbredelse. Var udadvendt – holdt kontakt med sin gamle intellektuelle venner i Odense.

Christen Madsen. Billedet er formentlig fra 1890'erne

⁴⁷ Beskrivelsen af Christen Madsen og hustru Mithrin er delvist baseret på Vinding Stein 1996 (bilag 5). Christen skrev sit navn som Christen (se bilag 2), men blev også omtalt som Chresten (se bilag 3).

Marie Cathrine (Mithrin) Madsen. Billedet er formentlig fra 1890'erne

Christen byggede i 1892 et nye stuehus med et kostbart tag af skiffer importeret fra Tyskland. Det fortælles i familien, at hovedparten af pengene kom fra medgiften fra hustruen Marie Cathrine, hvis far gårdejer Jens Jørgensen i Sarup var en meget velhavende mand. I 1927 istandsatte Christen uret i Hørup kirke, som Christen Jørgensen (se ovenfor) havde skænket kirken.

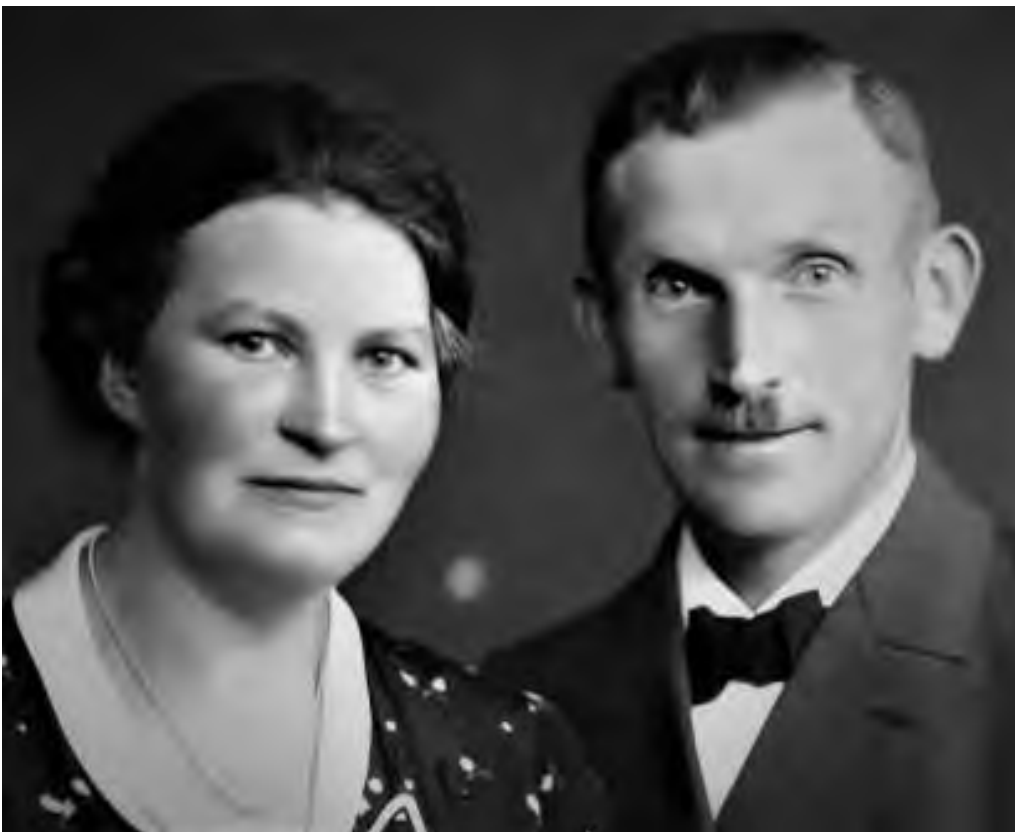
Christen udførte et stort arbejde med at samle Kildegårds arkiv fra 1600-tallet. Et vidnesbyrd om hans interesse for lokal historie er en beretning om Mindebjergs 'Mortensøl', som blev udgivet af hans ven museumsinspektør Raben (bilag 3).

Christen og hans hustru underviste deres døtre og nabobørnene i dansk og Sønderjyllands historie – undervisningen på den lokale skole foregik på tysk.

I 1921 gik Christen Madsen på aftægt og overdrog Kildegård til sin datter Kathrine. Der blev i forbindelse hermed underskrevet en aftægtskontrakt, der i detaljer beskriver, hvad Kathrine og hendes mand skulle yde hendes forældre (bilag 2).

Kathrine Michelsen, ejer 1921-1951

Kathrine Michelsen (née Madsen), 1894-1951, blev samme år (1921) blev gift med Hans Michelsen, 1896-1992. Allerede da ægteskabet blev indgået var det bestemt, at Kildegård skulle blive i Kathrines familie i tilfælde af, at hun ikke fik efterkommere. Kathrine og Hans havde ingen børn, og ved Kathrines død i 1951 gik Kildegård i arv til Christian Brodersen. Kathrines enkemand Hans fik dog brugsret til gården så længe han levede.

Kathrine og Hans Michelsen. Billedet formentlig fra 1920'erne

Christian var søn af Kathrines søster, Marie Kathrine Madsen, 1888-1964 (ane 7), gift med Johan Frederik Brodersen, 1885-1960 (ane 6), ejer af Egeskov, Avnbøl på Sundeved. Parret blev separeret i 1950, hvorefter Marie Kathrine bosatte sig på Kildegård, hvor hun delte bolig med sin svoger indtil sin død.

Kildegård var påtænkt Christians yngre bror Kresten, men denne døde inden sin moster Kathrine, hvorfor Kildegård gik i arv til Christian.⁴⁸

Christian Brodersen, ejer 1951-1984

Christian Brodersen, 1911-1984, kriminalassistent, bosat i Horsens. Ønskede ikke at drive gården og var således den første ejer i slægten, der ikke boede på Kildegård.

Christine 'Didde' Brodersen, ejer 1984-1994

Ved Christians død i 1984 overgik gården til hans enke, Christine 'Didde' Brodersen (f. Erichsen), 1909-2002. Hun solgte Kildegård i april 1994, da ingen af hendes og Christians børn ønskede at overtage gården.

Kildegård, der havde været i slægtens eje siden senest 1660, ophørte således hermed.

⁴⁸ Egeskovgård ved Avnbøl tilfaldt efter Johans død hans enke Marie Kathrine Madsen. Ved hendes død i 1964 gik Egeskov i arv til Christian Brodersens søster, Marie Kathrine 'Missen' Vinding, der solgte gården i 1973. De to søskende Christian og Missen fik således hver sin gård.

Christian Brodersen, c. 1945

Didde Brodersen, c. 1945

Tiden efter

Kildegård blev købt af Per Bonefeld, der tidligere havde forpagtet gården. Bonefeld, der stammer fra Mintebjergryde syd for Mintebjerg, er en kendt landmand og forretningsmand. Således bl.a. formand for A/S Plantningsselskabet Sønderjylland.

Mindre end et år efter at havde købt Kildegård delte Bonefeld ejendommen: han beholdt selv markerne, medens hovedbygningen med have (9.568 m²), Mintebjergvej 11, blev solgt i januar 1995 for 273.000 kr. Køberen (som jeg ikke har navn på) solgte i juni 1996 hovedbygningen for 1.380.000 kr. I juli 2011 blev den sat til salg for 2.295.000 kr., men først i september 2013 lykkedes det at sælge hovedbygningen til Carl Erik Normann Nielsen og Lone Normann Nielsen for 1.887.500 kr.

Bonefeld havde store planer med markerne. Tæt ved den gamle sti, som ledte fra Kildegård til Lebøl (og som vi i gamle dage kendte som Fasanstien) ønskede Bonefeld at bygge to store vindmøller. Ansøgningen formodes at have været indleveret i 2010 eller 2011. Efter undersøgelser gav kommunen grønt lys for projektet. I foråret 2013 begyndte to 126 høje 2,3 MW vindmøller produktionen af el. Møllerne ejes af Sydals Vindkraft, der er et laug med 25 medlemmer, men den reelle ejer er Bonefeld med 70% ejerskab. Projektet har været kritiseret af nogle ejere af gamle slægtsgårde i Mintebjerg, medens andre lokale valgte at investere i projektet og blive medlemmer af vindmøllelauget.

I 1995 publiceredes en kort artikel, *Natligt Besøg*, af min mormor Marie Brodersen (née Madsen, d. 1964), om en drøm, hvor hun fik besøg af sin farfar, Mads Chr. Madsen (bilag 4). I drømmen viste hun sin elskede farfar nogle moderne bekvemligheder: radioen, traktoren, selvbinderen, mejetærskeren, elektriske lys...

Uden for sit værelse på første sal i aftægtsboligen havde mormor en dejlig balkon med den skønneste udsigt ud over markerne – helt til Lebøl. I dag er balkonen væk. Og udsynet over markerne er skæmmet af to store vindmøller. Hvad ville mormor havde sagt i dag, hvis hun havde stået på sin balkon?

Efterkommere - og deres ægtefæller - af Madsen-familien fra Kildegård, på familiens gravsted på Hørup kirkegård i forbindelse med den årlige 'fætter-kusine komsammen'. Juni 2024.

Fra venstre mod højre: Sussie Perto, gift med Preben Brodersen; Preben Brodersen; Michael Vinding; Elisabeth Brodersen; Henning Brodersen; Anette Ingvarsen, gift med Henning Brodersen; Bina Vinding (née Lama), gift med Michael Vinding; Troels Vinding; Hanne Vinding (née Randskov), gift med Troels Vinding.

Slægten besøger den gamle slægtsgård 2024. Aftægtet lå i den 'venstre' side af hovedbygningen. Nu mangler balkonen. Og den gamle hoveddør i eg er nu blevet hoveddør i hovedbygningen. Til venstre i billedet den 'nye' vej, hvor aftægtet tidligere havde hønsehus. Den gamle vej løb mellem aftægtet og den nye vej. Forrest i billedet gårdens berømte oldtidsminde - stenen med de 17 skålformede fordybninger.

BIBLIOGRAFI

- Fangel, H. og Slettebo, J., 1979, "Adel og hertuger på Als og Sundeved." *Fra Als og Sundeved, Hefte 57*.
- Huhle, R. (ed.), 1956, *Bogen om Als*.
- Hvidtfeldt, J., 1942, "Alsiske retsomraader og tingsteder", *Sønderjyske Aarbøger 1942: 17-57*.
- Knudsen, C., c. 1850, *Samlinger til Øen Als Historie og Beskrivelse*, Bind 16 (Hørup Sogn) og Bind 17 (bl.a. Mintebjerg).
- Maibøll, C., 1944, *Maibøll-Slægten fra Als gennem 300 Aar*.
- Maibøll, C., 1960, *Alsiske Slægter: Familierne på 12 gaarde i Mintebjerg* (uddrag vedr. Kildegård, se bilag 1).
- Marckmann, A., 2015, *Hørup sogn på Sydals. Spredte træk fra fortid til nutid*.
- Nationalmuseet, 1961, Notmark Kirke, *Danmarks kirker*, XXIII, bind 4, s. 2484-2513.
- Nielsen, A.K., 2004, "Folketællinger fra Hørup sogn", *Sønderjysk Månedsskrift 2004*, nr. 11/12, s. 292-296). [Folketællingerne i 1769, 1803, 1840 og 1845].
- Nissen, J.A., *Alsnissen* (hjemmeside). Har bl.a. C. Knudsens værdifulde samlinger om bl.a. Hørup og Mintebjerg.
- Raben, J. 1937, "Fra Hørup Sogn". *Fra Als og Sundeved 12: 1-90*.
- Raben, J. 1949, "Bomærker fra Als og Sundeved", *Fra Als og Sundeved, 27:1-47*.
- Rasmussen, C.P., 2017, *Hoveriafløsningen på Augustenborg*. Dansk Center for Herregårdsforskning. Majbølgård.
danskeherregaarde.dk
- Riisung, A. og Seidelin, M., 1991, *Biskop Hans Mikkelsens dagbøger 1626-41*.
- Trap, J.P., 1864, *Slesvig, Bind 2, Sønderborg-Nordborg Amter*.
- Vinding, M. 2021, *Jens Poulsen Winding: En lærd i Odense i 1600-tallet*. Slægtsforskernes Bibliotek.
- Vinding Stein, M., 1996, *Mine Bedsteforældre* (bilag 5)

Bilag 1

Maibøll's noter (1960) om Kildegaards ejere

21

4. Kildegaard i Mintebjerg

der i året 1960 i mindst 200 aar har tilhørt min søsters slægt, hører til byens gamle ejendomsgegn. Da jeg i sommeren 1938 var paa rundrejse i slægtenes hjemegn, meddelte Hans Michelsen mig, at gaardens areal var godt 38 ha.

Dejlslandene berettede følgende: Kunstner Marbus ved udsæet paa Sønderborg slot har opdaget en sten med skaalformede fordybninger i Mintebjerg paa hjørnet af en lade paa Kildegaarden, der tilhører gaardejer Hans Michelsen. Stenen har engang tjent som aldstøtpe. Paa de to skræflader findes 17 skaalformede fordybninger, et stykke af stenen er afklivet. Med dette fund kendes 61 af disse oldtidsminder paa Als og Sundved, Stenen omtales af J. Købek i "Oldtidsminder fra Als", side 48, "Fra Als og Sundved", XIV hefte.

Christina Knudsen har i sine optegnelser fra Hørup sogn følgende slægtstamme for Hans Knudsens forfædre i Mintebjerg:

1. 1640 - 74 : Christen Knudsen
2. 1670 - 1700 Christen Petersen, død 1708, 38 aar gammel.
3. 1708 - 1717 enken Elisabeth.
4. Jørgen Christensen fra 1717 - 33, da han døde i en alder af 49 aar, gift 1717 med Anne Christensdatter fra Mintebjerg. "Det sted herret og længe, inden han fik sin moders samtykke dertil. sendt som det var, giver sig med hvad Lykke".
5. Nicolai Knudsen, der 1733 blev gift med enken Anna Jørgens, 1733 - 1744.
6. 1754 - 1797 Christen Jørgensen, synsmænd.
7. 1798 - 1822 Hans Jørgensen
8. 1829 til 1858 Christen Knudsen, gift med Marie Cathrine, datter af synsmænd Jørgen Duns i Vibøge, Lysbilde sogn.
9. 1858 til 1879 Hans Christensen Knudsen, 1869 valgt til kirkeeldste.

Gaardens beværke, et skibeværk, er anbragt over indgangsdrøren ud mod vejen gennem landsbyen Mintebjerg. - Moder har fortalt mig, at en sti i meget gammel tid skal have ført gennem gaardens køkken.

Nogle oplysninger om de enkelte ejere samlet af Chr. Maibøll

1. Christen Knudsen, selvejerbønder paa Kildegaard i Mintebjerg, nævnes i tiendelisterne fra 1666 til 1670, men har uden tvivl tidligere været ejer af gaarden; hans dødsfald findes ikke i kirkebogen, der først er bevareret fra 1690 af. Da ældre kirkebog nævnes, men man vare ganske tabt. Hustruens navn kendes ikke.

I Christen Knudsens tid (ca. 1670) måtte der regnes med følgende afgifter til herreakbet, de samme, som gaar igen i de senere jordebøger: Landgilde: 1 rdl. 38 skilling, 6 penning; 3 ørtug 2 skæpper byg; 1 ørtug 10 1/8 skæpper havre, et bedeovin 1 rdl. 34 skilling; 1 1/8 faar, et lam, 1 1/8 gæs; 6 høns, 10 æg, et læs hø og 2 læs halm. I tiendeliste fra året 1665 svarede der særlig en ørtug byg og en ørtug havre til kirken. (en ørt. byg = 12 skæpper, en ørtug havre = 20 skæpper).

Af deres børn kendes med nogenlunde sikkerhed følgende:

- a) Peter Christensen, usædvanlig kaldt Peter Skolemester i Mintebjerg. Født 1644, død 1716, begravet 21. p. trinitatis; gift med Trineke, der døde 81 aar gammel 1727, begravet 13. p. trinitatis.
- b) Elisabeth, født 1661, gift med eftermanden paa gaarden Christen Jørgensen - se nedenfor !!!
- c) Jørgen Christensen i Mintebjerg, nævnt som fædder ved Christen Petersens søn Peter 4. p. trin. 1691 og betegnes her som barnets morfæder. Hans senere omstaaelse kendes ikke.

Under mit besøg paa Hørup kirkegaard i juni 1943 traf jeg sammen med en dame fra sognet, og da jeg spurgte om navnene paa kirken ud? Christen Jørgensen og Karen Christens, fortalte hun mig, at Christen Jørgensen havde en præst blandt sine onkel. Min kusine Anna Andersen havde i trediveerne haft samme oplevelse, og der er sikkert noget om det. Af skiftet efter døgnen Christen Jørgensen i Hørup (Hvovite-protokollen, side 11) fremgaar det, at denne er en søn af ovennævnte Peter Skolemester i Mintebjerg. Det sjældne navn Elisabeth, der kun brugtes af familien paa Kildegaard, vidner naturligvis ogsaa om denne afstamning. Desuden er Peter Skolemester, hans hustru og sønnen Christen og flere unge blandt fædderne ved Christen Petersens og Elisabeths børn. Da Hørup kirkebog begynder med året 1690 og

22

Notmark med 1688, er det umuligt at finde forbindelsen mellem de to slægter. I Notmark fandtes ved denne tid en Christen Skolemeister i Helved, der boede i Helved. Den 8. december (2. advent) 1689 trelovedes Christen Christensen Skolemeister og Karen Jørgensdatter Daniels, som var lidt bealigtede (vielse l.p. epifanias). Hun var en datter af Jørgen Danielsen, hvis fader Daniel Gruekow var født i Notmark præstegaard og salig hr. Georgii Grueowie eldste søn.

Stamfaderen, Jørgen Gruekow, var præst i Notmark fra 1550 til sin død den 30. maj 1606. I følge indskriften paa gravstenen, der 1827 endnu fandtes i kirken, var han gift to gange: a) med Maren Rasmussdatter, der døde 1586; b) med Birte Jørgensdatter, der afgik ved døden 1623. Jørgen Gruekows eldste søn, Daniel Gruekow, var gaardejer i Notmark paa ejendommen Klingebjerg og nævnes her fra 1603 til 1631, fra 1618 af som kirkeværge. Han havde seks sønner: Peter, Jacob, Jørgen, Hans Daniel og Klaus, endvidere en datter Kirsten, der alle boede i Notmark sogn, Peter som gaardejer, Jacob, Jørgen og Klaus som Knaadere.

Jørgen Gruekows anden søn, Frederik Gruekow, blev faderens medhjælper 1596 og fra 1606 til 1648 efterfølger i embedet som sognepræst i Notmark. Hans enke blev begravet den 24. april 1674. Af deres børn skal her nævnes følgende: a) Jørgen Gruekow, født 1610, død den 1. juni 1682, sognepræst i Notmark fra 1648 til sin død, gift med Margrethe, datter af Nicolaus Brandt, sognepræst i Egen; b) Sigmund Frederiksen Gruekow, sognedegn i Ulkebøl fra 1642 til 1704, født 1618, død 1704, begravet fastelavnssøndag, viet i Mogenbjerg den 2. juli 1643 til Agathe, datter af sognepræst i Ulkebøl Paul Kwald og Cathrine Johannesdatter Mourad. Deres sønnetatter var gift med sognedegn Paul Manner i Ulkebøl, en af H.P. Manssens tiptipoldefædre. c) Peter Gruekow, viet i Sønderborg den 28. oktober 1627 til Anna Mathiesen; d) Anna Gruekow, viet i Sønderborg den 4. november 1627 til Peter Jørgensen Juersen (snarest Iversen); e) Dorothea, sal. Fr. Gruekows datter fra Notmark, viledes den 5. februar 1660 til Hendrik Andersen Møller; f) Berta Gruekow, viet i Sønderborg den 30. januar 1653 til Jørgen Thomsen, senere raadmand, formentlig brøder til raadmand Thomas Thomsen Kramer; g) en datter H.N. i henhold til Nordborg kirkebog 1633 gift med Jana Ravn (Jamus Corvinus)

2. Christen Petersen, ejer af Kildegaard fra 1678 til 1708, født ca. 1656, død 52 år gammel 1708, begravet 4.p. epifanias, gift med Elisbeth Christens, formentlig datter af formanden, født ca. 1651, død 86 år gammel 1737, begravet 3. pinsedag.

I jordebogen C III 1, nr. 122 fra aaret 1700 oplyses følgende om gaarden: Christen Petersen havde 20 ørtug land og betalte 12 rigsdaler Iripenge; besætningen var fire heste og fire køer; den aarlige udæd angives med 3 ørtug rug (a 10 skæpper), 3 ørtug byg (a 12 skæpper), 4 ørtug havre (a 20 skæpper) og en tønde ørtter og vikker.

Af Christen Petersens og Elisabeths børn kendes følgende:

- a) Jørgen Christensen, moderens eftermand paa gaarden. se nedenfor !!!
- b) Maren, født 1688, døbt mis. domini, første altergang sextagesima 1703, død i Mjang 1755, begravet den 6. januar; gift 11. p. trin. 1717 med gaard-ejer Thomas Christensen (Michelsen) i Mjang, søn af Christen Michelsen og første hustru Karen, født 1680, død 1748, begravet 4. advent. Han havde før været gift to gange: a) 22. p. trin. 1711 med Kirsten, datter af Stephan Smed og Kirsten i Mjang, født 1686, begravet quinquagesima 1715; b) 22. p. trin. 1716 med Inger, datter af gaardejer Jørgen Christensen og Margrethe i Mjang, døbt 9. p. trin. 1693, begr. trin. søndag 1717.
- c) Peter Christensen, gaardejer i Majbøl, døbt 4. p. trin. 1691 (fæddere: morbrøderen Jørgen Christensen, Peter Christensen Skolemeister; Hans Kaad, Hans Smed, Hans Hansens kone), begravet septuagesima 1768. Han var gift tre gange: a) 7. p. trin. 1723 med Anna, enke efter gaardejer Christen Mathiasen (død 1723), datter af bonde Glaug Bortelsen og Maren i Hørup, døbt 7. p. trin. 1690, begr. reminiscere 1753; b) 3. paaskedag 1754 med Anne Marie, enke efter gaardejer Christen Nielsen i Lambjergskov (død 1753), datter af Laurids Smedekø og Marie Lisbeth ved kirken, ds bt oculi 1691, begr. invocavit 1761; c) 12. are 1763 med enke Karen Jørgens, der døde 1769, begravet den 2. april, 66 år gammel; gaarden købtes 1818 af Chr. Chr. Blad fra Lambjergskov.
- d) Hans Christensen, gaardejer i Majbøl, døbt reminiscere 1698, begr. Fer. 3. paasch. 1758. (Fæddere: Knud Mansen, Sønderborg; Jürgen Jøben, Jürgen

Kaad og hans søn Christen Kaad. Jens Jørgensens kone. præstens datter Dorte Cathrine). Han viledes den 19. søndag efter trin. 1733 til gaardejer Jørgen Kaads enke Kirsten i Majbøl. datter af Jørgen

Hansen og Karen i Mjøl, døbt 3. juledag 1693, første altergang 1708, begravet 85 år gammel 1778 på søndagen invocavit. Gaarden, senere Mjølroei, solgtes 1782 af Hans Jørgensen Kaad til Christen Nielsen fra Dyndved, Egen sogn.

- e) ANNA, døbt på lørdag 1698 (fæddere: Peter Christensens hustru-skolemesterens -, Jens Jørgensen, Christian Degn (Ornekow), Mørup; Karen Andersis (gdr. Anders Jacobsens hustru, vist datter af Hans Christensen Kaad i Mintebjerg), Niels Jørgensen og Karen Mønsdatter) - første altergang 1714, begravet 7. p. trinitatis 1733; gift 1728 med JAKOB Christensen Ibsen, gaardejer og synsmænd i Mintebjerg, søn af gaardejer Christen Hansen og Anna (Jørgen Ibsens datter), døbt exaudi 1696 begravet 3. p. epifanias 1754. Han var gift anden gang (24. p. pin 1733 med Kirsten, datter af gdr. Thomas Jacobsen og Synnet i Mjang, døbt trin. søndag 1708, første altergang 1723, begravet den 17. november 1758.

2 b) Hønen Elisbeth Christens stod for gaardens styre fra 1708 til ~~1717~~ 1717.

3. Jørgen Christensen, søn af foranden, ejer af Kildegaard fra 1617 ~~til sin død 1733~~, begravet den 11. marts. født ca. 1684, troløvet Mørup judica 1717, viet 21. p. trin. samme år til

Anna Christensdatter fra Mintebjerg, datter af fæstebonde Christen Nielsens og Magdalone i Mintebjerg, født 1691, døbt 18. p. trin. første altergang 1707, død 75 år gammel 1766, begravet 7. p. trinitatis. Efter Christen Knudsen's opførelser har Jørgen Christensen overtaget bondegaarden ved giftermålet 1717, men ved undersøgelsen af skøder og fæstebrev i amtet Sønderborg den 23. april og følgende dage hedder det om Jørgen Christensen: "hat ein Bondeguth und die mutter hilt haustformholdet mellem moder og søn saa have vere lidt spændt. Giftermålet med Anna Christensdatter, der var født på en af byens fæstegaarde, var i hvert fald ikke efter hendes ønske, for præsten har ved visen skrevet: "steet længe nok for hand fik sin moders sæntykke, saadant som det var giver sig med Fred Lyk". Slige bemærkninger findes ellers aldrig i kirkebogen, og moderen, der døde fire år efter sønnen, nævnes ikke blandt fædderne, da sønnesdatteren Elisbeth døbt og heller ikke ved de øvrige børnebørn.

I jordebogen ved amtsforvalter Lobedants fra året 1722 nævnes Jørgen Christensen med de tidligere nævnte afgifter til herakabet. Her til kommer: Ordiner contribution for 1722 9 rigsdaler 17 skilling, hæv og halvpeng for 1722 og 1722 2 rdl. 21 1/4 skilling, Magasinkornpenge for de samme år 5 rdl. 38 skilling.

Jørgen Christensen og Anna havde følgende børn:

- a) Magdalone (opkaldt efter mormoderen), døbt den 6. januar 1719, første altergang 1734 (fæddere: Maren Christens, Christen Nielsen (barnets morfader), Christen Hansen Kaad, Oved Jørgens og Karen Christensdtr. alle fra Mintebjerg), trol. Mørup 17. p. trin. 1748, viet fæstet til gaardejer Rasmus Jørgensen i Lebsl, søn af gaardejer Jørgen Hansen og Christen Rasmusdatter samme steds, født 1711, død 1778, begravet den 7. januar. Magdalone døde 1771, begravet den 20. februar. Rasmus Jørgensen og Magdalone's ældste søn Jørgen Rasmussen er fader til Nads Jørgensen, der overtog Kildegaard efter Christen Jørgensen og Karen Jacobsdatter, der ikke efterlod sig børn (se nedenfor under f.!!!!)
- b) Christen, døbt sexagesima 1721, døde straks, begravet dagen efter fastedag. (fæddere: Peter Christensen, Christen Nielsen (morfaderen Hans Christensens og Anne Christensdatter, alle i Mintebjerg; Thomas Christensen, Mjang (faderens svoger), Anna Christens fra Lambjerg.)
- c) Elisbeth (opkaldt efter farmoderen), født den 26. februar 1722, døbt onsdag efter 3. p. epifanias (fæddere: Anne Christensdatter, Christen Müller med hustru, Jørgen Christensen, Karen Christensdatter, alle af Mintebjerg; Hans Nielsen ved Møruphav) konf. 1738, død i Mjang den 24. april 1800, bgr. den 27. 4. gift den 30. juni 1756 med gaardejer Jacob Nielsen, søn af gaardejer Niels Rasmussen og Maren samme steds, døbt den 25. februar 1728, død den 29. januar 1800, begravet den 2. februar.
- d) Anna, døbt 9. p. trin. 1724 (fæddere: Karen Christensdatter, Christen Nielsen, Kirsten Nisses, Anna Christensdtr. alle Mintebjerg; Peter Christensen, Mjøl, Jørgen Hansen, Lebsl), konfirmeret 1740, døde ugift 1757, begravet jubilate.

- e) Karen, døbt quinquagesima 1727 (Fæddere: Malene Christensdatter, Jacob Christensen Kaad, Ellen Christensdatter, alle Mintebjerg, Peter Christensen i Mjøl, (barnets farbroder), Christen Smed, Cathrine Jørgens i Lebsl, Tandslet sogn.) konfirmeret 1745, død i Hørup 1795, begravet den 11. november; gift den 5. oktober 1764 med selvejerbønde Christen Jacobsen i Hørup, søn af bønde Jacob Christensen og synsmødet Hisdatter, døbt 23. p. trin. 1716, død 1790, begravet 1. søndag efter helligtrekonger.
- f) Christen Jørgensen, MAKATA Stedfaderens eftermand paa bondegaarden, se nedenfor under nr. 5 !!!

4. N i c o l a i H a n s e n, søttemand paa Kildegaard fra 1733 til 1756, ogsaa kaldt Nicolai Hansen Lassen, trolovet den 13. april 1733, viet 16. p. trinitatis samme aar (som forlovere: Jens Jørgensen i Mintebjerg og Peter Christensen i Hørup) til enken Anne Christens. Nicolai Hansen Lassen stammer muligvis fra Kegnsø og er vel nok identisk med den Nicolai Hansen Lassen, som den 31. oktober 1778 trol. (viet 21. nov. samme aar) til Kirsten Jørgensdatter, Mintebjerg, født i Lebslykke den 18. august 1747 som datter af Jørgen Søkker og Kirsten, død som opholdsanket i Mintebjerg den 1. november 1810, begravet den 7. november. Der meddeles her, at Nicolai Hansen Lassen døde tre aar efter Vielsen i Philadelphia. Som vidner ved troløvelsen nævnes Christen Jørgensen i Mintebjerg og gaardejer Hans Madsen i Lebsl. Kirsten blev den 17. december 1796 gift anden gang med enkenmand, tidligere bønde i Mintebjerg Christen Hansen Kaad, søn af Hans Christensen Kaad og Maren søt., født den 20. januar 1731, døbt Septuagesima, død den 9. marts 1816.

I ægteskabet med Nicolai Hansen Lassen havde Kirsten en datter ved navn Maren, født den 21. februar 1779, døbt den 3. marts (Fæddere: Marie Cathrine Hansdatter og Christen Hansen Lassen fra Kegnsø, Christen Kaad af Mintebjerg og Marie Jørgensdatter)

Datteren Maren blev den 16. maj 1801 gift med Hans Sørensen Dam, efter angivelse søn af gaardmand Søren og Marie, født 1764 i Frederiksbøse, Tørring sogn, Jylland, forlod 18 aar gammel sin fødeegn, blev efter angivelse i Felsted antaget til konfirmation, tjente der paa egnen, især i Hørup, flyttede med den nuværende sogneprest, Pastor Chr. Schwensen (1798) fra Adstal til Hørup, tjente ham i seks aar og modtog derefter (1801) det af ham købte præste-inderstødet Egemose paa Hørup marknavnet Dam efter Egemosedam. Hans Sørensen Dam havde fra 1807 til 1812 lejet en gaard paa Kegnsø, hvor datteren Kirsten fødtes den 25. januar 1808. Moderen betegnes ved sin død som jordemoder.

5. Christen Jørgensen, selvejerbønde og synsmænd paa Kildegaard fra 1756 til 1795, døbt 16. p. trinitatis 1732, konf. 1748 død den 16. juli 1814, begravet onsdag den 20. juli; trolovet invocavit 1756, viet 24. september samme aar til Karen, søster til Elisabeths mand, født i Njang 1722, døbt 1. advent, datter af gaardejer Niela Rasmussen og Maren, død i Mintebjerg den 5. februar 1809, begravet den 12. februar. efterlod ingen børn. I Hørup sogns eldste kirkebog, der paa 559 betakrevne sider omfatter aarene fra 1690 til 1798, findes paa side 546 følgende linier: "Paa Kirkeuhrets Skive under Navnene Christen Jørgensen og Karen Christens 1764". Ved hans død har pastor Chr. Schwensen skrevet følgende: "Opholdsmand Christen Jørgensen paa Mats Jørgensens Bondegaard i Mintebjerg, forhen bønde og synsmænd, en søn af søl. Bønde Jørgen Christensen sammesteds og døbt 16. p. trin. 1632, levede siden 24. september 1756 i barneløst ægteskab med Karen Nielses af Njang, som døde den 5. februar 1809. Han har i Aaret 1784 skjenket en betydelig Pengesum til Kirkeværkets første Anskaffelse. Derfor læses ogsaa hans og Kones Navn paa Skiven, som i nuværende Aar (1814) paa Kirkekassens Bekostning overtræktes med en lakeret Kobberplade. Efter hans Anordning have Arvingerne efter hans Død udbetalt til Sognets Fattigkasse 32 Rbd. Sslv. - I 1792 maatte Christen Jørgensen paa grund af Svagelighed medlægge hvervet som synsmænd, og efter hans forslag blev Hans Madsen af Lebsl den 28. september samme aar udnævnt af hertug Frederik Christian. - Christen Jørgensen har i henhold til optegnelser i Kildegaards arkiv (samlet af Mads Jørgensens sønnesøn Christen Madsen, død 1936) i aaret 1770 delvis opbygget gaarden, alt med egetræs tømmer og bindingsværk. - Skyld- og Pantebøgerne for Augustenborg herred viser, at Christen Jørgensen har været en velhavende bønde, og han har haft mange guldbreve i sit chatols hemmelige gemmebag. Christen Madsen har

25

i arkivet nedlagt en bestemmelse om, at et maleri af den gamle synsmænd og et bornholmerur, der har været i slægtens øje siden Christen Jørgensens tid, ikke må fjernes fra gården. Maleriet er sandsynlig udført efter en farvelagt blyantstegning, der opbevares i Vindbjerggaard i Majsbøl (i gammel tid kaldt Lykkegården), ejer: Jens Hansen Beck, hvis hustru Anne Cathrine er en datter af gaardejer Hans Hansen i Lille Mønmærk og Anne Cathrine fra Kildegaard (sidstnevnte Christen Madsens søster.) Marie Brodersen, født Madsen, har meddelt mig, at "Bornholmeren", der viser Maase paa en stjernehimmel samt dato, er et værk af urmager H. Boysen i Magelbønder og skal være lavet som en gave ved hans datters bryllup. I afhandlingen "Det gamle sløvigske Urmageri og dets Udøvere" af H. Hejlsbjerg Paulsen (Sønderjydske Maanedsskrift, 27. aargang, 1951, side 145 - 186) nævnes Sannik Boysen, o. 1770'erne, Magelbønder, i overbygningen over nordsløvigske Urmagere, som selv har tilvirket standure.

6. M a d s J ø r g e n s e n, selvejerbønde paa Kildegaard fra 1795 til 1828, født i Lebel, Tandslet sogn, den 25. juli 1773 (Trykfejl i "Maibøll-Slægten" s. 18.7) død den 13. august, søn af gaardejer Jørgen Rasmussen og Anne Cathrine Madsdatter (sidstnevnte fra Laues gaard i Mintebjerg), konfirmeret 1789, død den 3. november 1829, begravet den 8. november; trolovet Hørup den 20. juli 1793, viet den 13. september samme aar til Anne Kathrine, datter af gaardejer Jørgen Andersen og Anne Christens datter paa Trompetergaard i Hørup, født den 8. marts 1773, død den 14. 3. død i Mintebjerg den 15. februar 1841, bgr. den 21. februar, paa eyhold hos sønnen Christen Madsen.

Mads Jørgensen fik gården som ejendom den 28. marts 1795 efter færmøderens broder, synsmænd Christen Jørgensen. Fra Christen Jørgensens tid skal her endnu meddeles følgende om udskiftningen i Mintebjerg, der fandt sted i aaret 1786.

Christen Jørgensens bondegård fik da tilmaalt følgende:

Hussted, Abildgaard og alle haver ved huset		3 tdr.	4 skæpper	17	:	85	:	00
Raaslykke		1	"	12	:	72	:	00
Kældemals Have		1	"	10	:	18	:	52
i Søstermarken		24	"	31	:	10	:	55
Freimarken paa Langbæneke		3	"	-	:	-	:	-
i Kjøbæk		-	"	15	:	50	:	08
Søster- og Vester mosen		1	"	8	:	57	:	44
i alt		44 tdr.	2 skæpper	15 "	94	:	39	

til skolegrund 20', til inderste Jørgen Pedersen Leimand 32' og til smedelands er afgivet: 1 skæppe 19'

Christen Jørgensen blev i den bevægede tid fra 1807 til 1814 indkaldt til soldatertjeneste, læs meget inde og blev derved svækket. Han genvandt aldrig helt sin sundhed, og i vinteren 1828/29 blev han alvorligt syg, søn den sidste søn Christen Madsen, der i fem aar havde været forpagter paa svigerfaderens gaard i Vibøge, maatte vende hjem og overtage fidegærden. Ved kontrakten, der blev skrevet den 28. marts 1829, skulle Christen Madsen udrøde 425 rdl. sølvmynt til faderen, 400 rdl. til broderen Jørgen, 160 rdl. til søsteren Karen (gift i Asserballe) og endelig 533 rigsdaler til den yngste søster Anne Marie (se nedenfor nr. 6)

Mads Jørgensen og Anne Kathrine havde følgende børn:

- 1) Christen Madsen, født den 17. maj 1794, død den 18. maj, konf. den 15. april 1810, faderens eftermand paa Kildegaard - se nedenfor nr. 7 !!!
- 2) Anne Kathrine, født den 21. juli 1796, død den 24. juli, død den 15. september 1797, begr. den 20. september. (onsdag).
- 3) Anne Kathrine, født den 1. november 1798, død den 4. november (22. p. trinitatis), død den 8. juni 1804, begravet den 17. juni.
- 4) Jørgen M a d s e n, i nogle aar gaardejer i Ulkebøl, til sidst daglejer ved Høruphav, født den 5. august 1801, død den 9. august, død ved Høruphav den 7. juni 1849, begravet den 10. juni, til leje paa Christian Hansens indersted. gift to gange: a) Hørup den 30. december 1825 med Dorothea Kirating, datter af kandner Jens Thomsen og Anne Marie i Egehave paa Lambjergskov mark, født den 6. marts 1809, død den marts, død i Vellerup, Ulkebøl sogn, den 28. oktober 1832, begravet den 4. november. b) i Ulkebøl den 6. september 1835

med Anne Marie, datter af inderste Peter Petersen og Sille Christensdatter i Hølbj, Ulkeboel sogn, født den 21. november 1811, døbt den 24. 11, død i Sønderborg den 2. april 1868, begr. den 7. april. Jørgen Madsen, der i sommeren 1825 var ved regimentet i Aarhus, købte den 21. april 1829 den gaard i Ulkeboel, der ejedes af H. P. Hanssens sørfader Hans Christian Andersen, for 3054 rdl. 18 skilling eller 4887 rbdlr. selvmen Ks børen udbetalte 1800 rdl., overtog en guld paa 600 rdl. til sølgerens fader Andreas Christensen og et krav fra sølgerens søn Andreas Andersen paa 80 rdl.; endvidere skulle han XXXXXXX betale de forfaldne skatter (Rigsbank-, grund- og benyttelseskat) med 100 rdl. Jørgen Madsen kunne ikke klare sig, og 1833 maatte han overlade gaarden til skovfoged Hans Hansen Maibøll fra Lambjerglund. Jørgen Madsen boede senere i Vollerup, Hølbj, Sønderborg og Hørruphav.

- 5) K. A. X. A. M., født i Mintebjerg den 26. februar 1804, døbt den 29. febr. konf. 1819, død i Asserballe den 31. august 1859, begravet den 4. september; gift i Asserballe den 11. juli 1823 med gaardejer Ernst Jacob SEN, søn af gaardejer Jacob Ernst (broder til Christen Ernst) og Anne Kirstine Petersdatter, født i Asserballe den 5. december 1794, døbt den 7. december, død den 17. juli 1859, begr. Asserballe den 20. juli.
- 6) A. A. S. M. A. R. I. A. M. A. D. S. E. N., født paa Kildegaard i Mintebjerg den 27. oktober 1811, døbt den 3. november, konf. 1826 (meget gode kundskaber), død i Sundsmark, Ulkeboel sogn, den 12. april 1859 (Vattersot). Hun var i tjeneste hos broderen i Ulkeboel og blev her den 11. november 1831 gift med landmand Hans Peter Mathiesen i Sundsmark, søn af knædner Jørgen Mathiesen og Cathrine Federsdatter søst. født den 8. februar 1806, døbt den 9. februar, blev syg i Sønderskoven og døde efter halvandet dagns lidelser (tarmalyng) den 18. oktober 1861, begravet den 22. oktober.

Om denne familie findes udførlige oplysninger i Maibøll-Slægten fra Als, side 78 - 80 !!!

7. Christen Madsen, ejer af Kildegaard fra 1829 til 1855, søn af formanden, født den 17. maj 1794, døbt den 18. maj, konf. den 18. april 1810, fra paa ske 1824 til 1829 forpagter af svigerforældrenes gaard i Vibøge, døde af et slagtilfælde den 7. juni 1866, begravet den 10. juni.

viøt i Hørrup den 3. august 1821 til Marie Kathrine Duns, datter af gaardejer og synsmænd Jørgen Christensen Duns og Maren Christen Paulsens datter, født den 21. maj 1801, døbt anden pinsedag, død den 3. juni 1870 (vattersot), begravet den 7. juni. af seks børn var to sønner og tre døtre i live.

1829 var Kildegaards skatteareal 46 tønder og vurderingssummen 7360 rigsdaler.

Børn i

- a) Anna Kathrine, født den 22. december 1821 i Mintebjerg, døbt den 24. december, død i Hølballe, Tandslet sogn, den 25. oktober 1884; viøt i Hørrup den 20. oktober 1843 til uagtarl Nicolai Nicolaisen, søn af parcelist Jørgen Nicolaisen og Kirstine Marie f. Elley paa Kegnsahøj, født den 12. november 1820, døbt den 18. november, død i Hølballe den 2. oktober 1896. Nic. Nicolaisen overtog i foråret 1844 en gaard i Hølballe, Tandslet sogn. I sine "Minder fra Tandslet Præstegaard 1850 til 1867" (Sønderjydske Aarbøger 1925, side 201) nævner general A. P. Tuxen Nicols Nicolaisen og hustru blandt de mange mænd og kvinder, hvis navne han bevarer i venlig erindring, og den da 80-aarige eneste søn Jørgen Nicolaisen og hustru hørte til hans personlige venner.
- b) Marie Kathrine, født i Mintebjerg den 24. december 1823, døbt den 28. december, død i Lysabild den 2. juli 1908, begravet den 7. juli, viøt i Lysabild den 24. oktober 1845 til gaardejer Andreas Andersen, søn af gaardejer Peter Andersen og Anne Cathrine Hansdatter i Lysabild, født den 2. marts 1815, døbt den 5. marts, død den 8. november 1892, begravet den 12. november, efterl. en søn, gaardejer Peter A. Andersen i Lysabild.
- c) Mads Christensen Madsen, faderens eftermand paa Kildegaard - se nedenfor under nr. 8 !!!
- d) Jørgen Christensen Madsen, gaardejer i Hølbj fra 1861 til 1891, født paa Kildegaard den 2. oktober 1829, døbt den 11. oktober, død den 12. juli 1903; gift den 6. juli 1860 med Anne Marie, datter af gaardejer Hans Nissen Koek og Anne Cathrine Jacobsen i Hølbj, født den 6. maj 1838, døbt den 13. maj, død den 30. december 1908. Jørgen Madsen, sin moders fætter, blev ved sit giftermål ejer af den gaard, der har givet Maibøll-Slægten navn.

- e) Anne Marie Madsen, født paa Kildegaard i Mintebjerg den 26. august 1838, døbt den 16. september, død i Balle, Lysabild sogn, den 4. juni 1894, begravet den 6. juni, efterlod en datter, gift med gaardejer Mathias Petersen i Skovby; viet i Lysabild kirke den 21. september 1858 til gaardejer Andreas Jørgensen Duus i Balle, søn af gdr. Jørgen Jørgensen Duus og Kirstine Marie født Bladt i Balle, født den 24. maj 1829, døbt den 31. maj, død som aftsøgtmand i Skovbyballe den 14. august 1910, bgr. den 18. 8.
- f) Cathrine Marie Madsen, født i Mintebjerg den 26. februar 1836, døbt den 13. marts, døde ugift den 27. marts 1857, begravet den 1. april.

S. Mads Christensen Madsen, ejer af Kildegaard fra 1855 til 1887,

søn af formanden, født i Vibsøge, Lysabild sogn, den 19. april 1826, døbt den , død den 22. oktober 1909, begravet den 28. oktober; gift i Hørup den 7. juli 1854 med Marie Kathrine, datter af selvejerbonde Andreas Fr. Andresen og Anne Marie født Jacobsen i Mintebjerg, født den 19. november 1828, døbt den 23. november, død den 15. august 1895.

Mads Christensen Madsen var kendt som en dygtig bonde, og som en af danskhedens førere i sognet valgtes han 1869 til kirkemåste. Den 2. januar 1849 indkaldtes han som rekrut til 1. bataillon i Sønderborg, med hvilken afdeling han deltog i felttogets to sidste aar. Høppe nok var rekrutskolen gennemgaaet, for end de kom i ilden paa Dybbøl banke den 17. april 1849 og der erobrede to saksiske kanoner. Aaret efter var Mads Madsen med i slaget ved Isted den 24. og 25. juli, ved Mysunde den 10. september og ved Møhlhorst den 31. december, den sidste kamp i trearskrigen.

Mads Madsens dagbog fra 1849-51, som han kalder "Rejsebeskrivelses Bog" 1849-51 findes i landsarkivet i Aabenraa. Han omtaler, at han et par gange har besøgt søsteren Anne Marie i Sundemark (sin morføder). - I Kildegaards arkiv opbevares et minde fra denne tid, et brev, som Mads Chr. Madsen nogle aar senere modtog fra sin gode ven og kammerat i krigsaarene, den lille hornblæser. - I landsarkivet findes endvidere nogle breve, som Mads Madsen i aarene 1845-67 har modtaget fra K.L. Skau, Mariegaard.

Fru Margrethe Nielsen af den gamle slægt paa Bjørnemosogaard i Møjbel sendte mig den 20. april 1952 følgende digt paa vort aarsindsermaal:

M Male fortol (Andreas Linschan, Møjbel):
 I Va Lerdreng ved min Far,
 en Daa i e Maby vi var (Mintebjerg)
 De udvendig skul vi mal ved en Bond, de jet Mads,
 M Is ho vi sat hen o sin Plads
 og e var kommen op med min kensel se e Malepot.
 Men o e Jaa tet derved
 stud Mads aa fastold, min Far har te.
 "De var te ot aa fyrr e et Va som e Daa,
 varat gik de te, vi var midt i e Slau.
 De var dangang ved General Ry,
 vi lo it laant fro Slesvig By.
 E Tyskere var sørgoend, de tov te i Tal,
 e stud ved e sie ov e General.
 e Granade fløj, e Kulle di pif,
 E General blev roivild, e kun sie han va kief.
 Da sov han sø, saa so han stras:
 "Hvad ska vi gye, hvad men do Mads?"
 "E vant ve sø sjul, de ska do ha med".
 E flyt se bare et Trin nen ad o e Is,
 men e Is den valt, e Pot blev vand,
 e hove sø hvo e stgt min End".
 Min Far skeldt ud, sikken Redelighed,
 men hvad Mads ho sø va fuk e Alle aa veed."

Mads Chr. Madsen hørte til de ledende mænd ved oprettelsen af Sønderbjerg Højskole 1869. Han blev den 27. januar 1870 medlem af Altingsernes udvalg, som ellers bestod af Nic. Ahlmann, proprietær Møller, Gammelgaard, Hans Lassen, Lysabild, Jørgen Rasmussen, Mjæng og Johan Møller paa Lysmose, Ulkebøl sogn. Sidst i februar stiftedes "Højskoleforeningen for Als og Sundeved" ved et møde i Sønderborg. Til forelsbig bestyrelse valgtes: Ahlmann, Mads Madsen, J. Møller, C.P. Wolf, Gammelgab, og Gorritsen, Nybøl mølle. (Sønderjydsk Maanedsskrift, 1945, side 120-121).

Efter Mads Madsens død fandtes i "Flensborg Avis" (nr. af 31. oktober 1909) et smukt eftermæle, der sluttede med følgende linier: "Faa kunde fortælle som Mads G. Madsen, med forbausende sikkerhed kunne han endnu huske og fortælle tildragelser under trearskrigen. Mads Madsen var alle sine dage en god dansk mand, og han slap vel aldrig helt den tanke, der stod som hans ungdoms stolteste maal, et enigt norden fra Njderen til Nordkap".

Christian Knudsen bringer i sine optegnelser fra Hørup sogn (Af-skrift ved Chr. Maibell, som findes i Sønderberg Bibliotek og i Landsarkivet i Aabenraa) følgende stednavne paa Kildegaard's grund: a) Vestermark: Fin.-teft. b) Østermark: Kaldmai og Kaldmaisyk, hl. navn Keelmaej og Kieldemay; Vislykke, Prunsager gl. navn Pryss-Agger, Brandholm, Fverbalk; Leiffallei (Leballe), Kjølshk (skov), Øster- og Vesterrose. I Freimarken ligger Langbæk.

Mads Chr. Madsen og Marie Kathrine havde følgende kom. b. s. i. M.:

- a) Marie Kathrine Madsen, født den 1. oktober 1855, døbt den 4. november, død i Lille Mommark, Lysabild sogn, den 14. december 1906; gift Hjem 18. november 1878 med gaardejer Hans Hansen i Lille Mommark, søn af gaardejer Hans Christian Hansen og Kirstine Marie f. Blad samme steds, født i Nøjbel den 31. august 1853, død den 28. oktober 1926.
- b) Christen M a d s e n, faderens eftermand paa Kildegaard. — se nedenfor nr. 9 !!!!
- c) Anne Marie Madsen, født den 3. juni 1862, døbt den 6. juli, død i Egen den 13. juni 1940; gift i Hørup den 18. marts 1887 med Christen Hansen K a s e n, gaardejer i Egen, søn af gaardejer Hans Hansen Knss og Dorothea Christine i Hørup, født den 30. maj 1858, død den 19. december 1938. Christen Hansen Knss blev i 1932 udnevnt til danebrogmand. Jeg mindes, at moder engang har besøgt disse slægtinge i Egen.
- d) Anne Kathrine Madsen, født den 6. maj 1865, døbt den 11. juni, død i Torp, Ensted sogn, den 16. august 1935; gift den 25. september 1885 med Christen Jørgen Iversen, den tid andelslærer i Hørup, søn af gaardejer Andreas Hansen Iversen og Marie Kathrine f. Jørgensen i Mankys, Sgvad sogn, født den 8. november 1859, død i Aabenraa den 17. august 1920, ligesom hustruen begravet paa Ensted kirkegaard. Chr. J. Iversen besøgte seminariet i Tønder (den danske afdeling), eksamineret 1891, fik 1895 ansættelse i Ladegaardskov, siden i Traasbøl, hvor han virkede til efter genforeningen. Hans hustru blev kendt ved sit arbejde i fredssagens tjeneste. Deres søn Mads Iversen, kontorchef i Statistisk Departement, Dr. rer. pol. Se Kraks blaas Bog, 1950, side 636 !!!!!
- e) Andreas Madsen, gaardejer i Blans (Lille Eje), Ullerup sogn, født d. 1. februar 1871, døbt den 12. marts, død gift to gange: a) Hørup den 8. marts 1895 med Marie Kathrine Vogelvang, datter af gaardforpagter i Guderup, senere gaardejer i Njvang, Mathias Vogelvang og Marie Kathrine f. Rasmussen, født i Guderup den 17. august 1871, døbt den 21. september, død af tuberkulose den 21. november 1897; b) den 12. maj 1899 med Marie Petersen fra Snogbæk mark, Sottrup sogn, datter af parcellist Chr. Petersen og Marie f. Nicolaisen.

Blandt børnene: Marie Madsen, formand for Dansk Sygeplejerskab, født den 30. marts 1900. Biografi i Kraks blaas Bog, 1950, side 906-907.

Andreas Madsens og søskendes mødres slægt, Marie Kathrine Andersens Anetavle, foreligger udarbejdet af G. Maibell.

9. C h r i s t e n M a d s e n, ejer af Kildegaard fra 1887 til 1921, søn af formanden, født den 21. september 1858, døbt den 17. oktober, død den 21. august 1926; gift den 29. juli 1887 med

Marie Kathrine Jørgensen, datter af gaardejer Jørgen Jørgensen og hustru Anne Marie født Jørgensen i Sarup, Lysabild sogn, født den 21. oktober 1858, døbt den 3. december. Hun døde nogle aar efter udsættelsen af bogen om "Maibell-Slægten"

Christen Madsen var optant fra 10. november 1870 og blev først 1907 præjektiv statsberger. I vinteren 1873 - 74 var han elev paa Sandbjerg Højskole. Han har udført et stort arbejde med at samle Kildegaard's arkiv fra midten af det syttende aarhundrede til nutid og mange af de her givne oplysninger skyldes hans utrættelige flid. Hørup sogns kirkeur, der 1927 led af alder, lod ham istandsætte og op-

29

male. I museumsinspektør Jens Rabens bog "Fra Hørup Sogn" har Christen Madsen givet en fængslende skildring af det gamle bylav i Mintebjerg.

Christen Madsen og Marie Kathrine havde tre børn:

- a) Marie Kathrine Madsen, født i Mintebjerg den 21. oktober 1888, døbt den 25. november, gift den 25. juni 1910 med Frits Brøderesen ejer af Egeskovgaard, Avnbøl, Ullerup sogn, født sst. den 14. august 1885 som søn af gaardejer Christian Brøderesen paa Egeskovgaard.
- Egeskovgaard hed i henhold til Trapp "De sønderjydske Lande dele" Langeskærlund, med bøndergods i Avnbøl, Blans, Sottrup og Snogbæk; den kaldes ogsaa Schrandtsgaard 1848, da Sivert v. Qualen boede her. 1889 døde Fru Margrethe v. Qualen, hans enke, efter hvem den gik i arv til datteren Anna, gift med Wolf Hæk. 1890 solgte hans svigerens Sivert Sehested den til hertug Hans, der mægenkiftede den til Didrik Hæk med et bel i Blans.
- Den nuværende slægt paa gaarden kan føres tilbage til Jacob Thomsen, som blev viet 1 november 1729 og døde i maj 1752. Sønnen Hans Friedrich Jacobsen, født 1 januar 1734, blev gift med Birreth Agnes. Hans Friedrich Jacobsen, der betegnes som beolmand og kirkejurat, havde kun en datter Hedvig, kaldet Helvig, født den 25. november 1785, der blev gift med Christen Brøderesen, født paa grynmøllereens sted i Avnbøl. Deres søn Jes Brøderesen, født den 31. august 1818, er igen fader til ovennævnte gaardejer Christian Brøderesen paa Egeskovgaard, født den 3. september 1848.
- Frits Brøderesen og Marie Madsen har haft følgende børn:
- a) Christian Brøderesen, kriminalassistent, Marius Holstgade 7, Horsens.
- b) Marie Brøderesen, gift med repræsentant Johs Vinding, Berners Tange 5 11 th. Hvidovre.
- c) en søn faldt som premierløjtnant i Rusland.
- d) Margrethe Elisabeth, døde som knap otteaarig af meningitis.
- b) Anna Marie Madsen, født den 10. november 1891, døbt den 18. december, døde ugift den 29. november 1916.
- c) Kathrine Madsen, født i Mintebjerg den 2. marts 1894, døbt den 9. april, døde af et slagtilfælde den 2. februar 1981, efter at hun dagen før havde været med til farbrøderens, Andreas Madsens, 80 aars fødselsdag i Blans.
- gift med Hans Michelsen fra Klinting, som overtog Kildegaard den 1. april 1921, søn af gaardejer Jørgen Michelsen og Anne Marie f. Bonefeld (viet 31. marts 1921), født den 20. september 1896.
- Da der ikke var børn i dette ægteskab, er Kildegaard tilskrevet søsterens sønnesøn, der er uddannet som landmand.

Jesving, den 28. august 1960

Bilag 2

Aftægtskontrakt 1924

ERLAND JENSEN
Bogfører og Notar
Sønderborg.

*Stempel = fil 78.
i Kancelliet 3. 10.
Høst 1924*

Indgaaet den *7* / 5 - 1924
 Form. - Eftm. Kl. *3 35*
 Bilag
 Grundbogskontoret, Sønderborg.
Sørensen

A F T Æ G T S K O N T R A K T .

I Anledning af, at min Pader Gaardejer Chr. Madsen, Mintebjerg ved Kontrakt af Dags Dato har afhændet sin Gaardejendom, indført i Grundbogen for Mintebjerg Bind I Blad 6 til undertegnede Kathrine Michelsen født Madsen, tilstaaer og vitterliggør jeg herved for mig og efterfølgende Ejere af denne Ejendom at være bleven pligtig til at yde min nevnte Pader og den med ham samlevende Hustru Marie Kathrine Madsen, født Jørgensen, indtil den længstlevendes Død følgende Aftægtspræstationer og Naturalier:

1.

Aftægtsnyderne erholde til deres frie og udelukkende Raadighed den Beboelseslejlighed, der i sin Tid er opført paa Gaardens Grund som Aftægtsbolig, og denne har Aftægtsyderen til enhver Tid at vedligeholde godt og forsvarligt, ikke alene udvendig paa Tag og Fag, men den gode og forsvarlige indvendige Vedligeholdelse paahviler ligeledes Aftægtsyderen, der ligeledes har at røse og vedligeholde Kækelovne og Komfur.
2.

Endvidere overlades til Aftægtsnydernes frie og udelukkende Raadighed den Have som er beliggende syd for Aftægtsboligen med der i værende Træer og Buske. Aftægtsyderen er pligtig til hvert

Aftægtsyderen sørge for Vand til Aftægtsnyderne paa anden Maade og til sammes Tilfredshed.

Aftægtsnyderne har ligeledes Adgang til Gaardens Værkstedsrum og Medbenyttelsesret til Redskaber og Genstande der.

3.

I Naturalier leveres af Aftægtsyderen til Aftægtsnyderne hvert Aar i Dagen 17. December til 23. December 200 kg Hvede, 800 kg Rug og 800 kg Byg, eller af Mangel af naturel Levering, Betaling for samme efter Dagspriser, saaledes som Aftægtsnyderne maatte ønske. Ønskes Betaling efter Dagspris, skal dette meddeles Aftægtsyderen senest samme Aars 1ste December,

hvert Aar i November Maaned leveres et fedt Svin til en Vægt af mindst 100 kg slagtet Vægt,

hvert Aars Oktober eller November leveres en fed Bede med Uld til mindste Vægt 90 kg, dog er Aftægtsnyderne berettiget til i Stedet for at forlange kontant betalt 100.- Kr., men dette maa meddeles Gaardens Ejer senest det paagældende Aars 1ste August, endvidere leveres hvert Aars Oktober og November Maaned to Gas eller tilsvarende Ender eller Kalkuner,

hvert Aar i Tiden fra 15. Oktober til 15. April leveres tre Gange efter Aftægtsnydernes nærmere Ordre en Bagfjærding af en Kalv, 5 Gange aarligt leveres efter Aftægtsnydernes nærmere Ordre hver Gang 15 kg prima Hvede Valsemel,

i hvert Aars Juni Maaned leveres 25 kg frisk Smør og hvert Aars September Maaned leveres ligeledes 25 kg frisk Smør eller Dagspris derfor efter Aftægtsnydernes Valg, ugentlig leveres 1 kg frisk Smør fra Mejeriet

hvert Aar i Tiden fra 1/4 - 1/10 leveres ugentlig 15 Stk. frisklagte Hønsæg, i Tiden fra 1/10 - 1/4 leveres 7 Skt. Eg ugentlig. Eggene skulle stedse leveres i frisk Tilstand.

til Aftægtsnyderne ² derom ¹ efter fra disse fremsat Begæring al den
Kærnemælk og skummet Mælk, som Aftægtsfolkene maatte have Brug for
til eget Behov

hvert Aar leveres i god og tør Stand fornøden Brændsel til Aftægts-
nydernes fulde Behov og efter disses Valg enten Bøgebrænde, El-
Ask- eller Kul, men Aftægtsnyderne ere dog forpligtede til at med-
dele Gaardens Ejer i betimelig Tid af hvilken Art han ønsker Brænds-
let leveret.

4.

Medens Gaardens Ejer i al Almindelighed er pligtig til at yde
Aftægtsnyderne fornøden Støtte og Hjælp, er han derhos i Sygdomstil-
fælde, og hvor Alderdomssvaghed gør det nødvendigt, pligtig at lade
Aftægtsfolkene passe og pleje, om fornødent ved, at stille fornøden
Medhjælp til Raadighed for Aftægtsfolkene, ligesom Aftægtsnyderen er
pligtig til at bekoste Læge og Medicin til Aftægtsfolkene og befordre
Lægen til Aftægtsfolkene.-

5.

Aftægtsfolkene har Krav paa at Gaardens Ejer stiller et efter
Gaardens Forhold passende Køretøj til Aftægtsfolkenes Raadighed ,
ligesom han, saafremt Aftægtsfolkene ønske saadant, er pligtig at
stille et Køretøj til deres Raadighed om de selv maatte ønske at
køre ud, og Ejeren er i saa Fald pligtig at udlevere til dette Brug
den Hest og Vogn, Aftægtsfolkene ønsker, og sørge for For- og Fra-
spænding.

6.

Ved Aftægtsnydernes dødelige Afgang er Gaardens Ejer pligtig
til at bekoste deres hæderlige og cristelige Begravelse saaledes ,
som Skik og Brug er for Sognets bedrestillede Gaardfolk.

7.

Skulde Aftægtsfolkene nogensinde ønske at forlade deres Af -

tægtsbolig og give Afkald paa deres i Henhold til nærværende Kon - tract hjemlæde og tilsikrede Naturalydelse, da ere de berettigede hertil, men Gaardens Ejer er da pligtig aarlig at betale en Vederlags sum, der fastsættes af to uvildige Mænd, hvoraf hver af Parterne udmelde en; kunne disse ikke enes, fastsættes Summen af en Opmand, som Mændene udmelder inden de paabegynder Forretningen . Den saaledes fastsatte aarlige Vederlagssum betales kvartalsvis forud, hver 2. Januar, 1. April, 1. Juli og 1. Oktober, første Gang ved Fratredel senog til det først indtrædende Kvartalskifte. Uaebliker Vederlags - summen nogensinde ud over 8 Dage over Forfaldstiden, da har dette til Følge, at Aftægtsnyderne strax kan fordrø ikke alene den for - falde Del af Vederlagssummen kontant betalt, men ydermere strax kan fordrø de næste tre Kvartalers Vederlagssum betalt kontant og skadesløs.-

Skulde Aftægtsnyderne efter at være fratruddt deres Aftagt saaledes som foran bestemt, paany beslutte sig til at oppebære de - res Aftagt i Fribolig og Naturalydelse m. v., saaledes som foran bestemt, da ere de berettigede hertil efter at de med mindst 3 Maa - neders forudgaaende Varsel til den 1ste i et Kvartalskifte har med - delt Aftægtsnyderen dette og Aftægtsfolkene oppebærer da fra og med denne Dag Fribolig, Naturalier m. v., saaledes som foran bestemt i denne Contracts Post 1 - 6 inclusive, og saaledes, at Aftægts - folkene kan forlange Naturalydelse uden at behøve at benytte Friboligen, der i saa Fald af Aftægtsfolkene kan forlanges udlejet for deres Regning.

8.

For Tydeligheds Skyld anføres at Aftægtsforpligtelsen ved - bliver i sit fulde Omfang ogsaa efter at en af Aftægtsnyderne maatte afgaa ved Døden, idet den længstlevende da oppebærer den fulde Aftægtsprestation.-

9.

Til Sikkerhed for den aldeles prompte Overholdelse af alle de Forpligtelser der efter foranstaaende paahviler mig og efterføl -

ening stor oprindelig 40000 Kr. til $4\frac{1}{2}$ % aarlig Rente og med statutmæssig Pligter, og bevilger og andrager vi herved om at nærværende Aftægtskontract maa blive indført i Grundbogen Mintebjerg Bind I Blad 6 som hæftende paa bemeldte Ejendom.

10.

Af Hensyn til Afgiftsberegning anslaar vi paa Tre og Love den aarlige Aftægtsydelse til en Værdi af 1200 Kr.

p. T. Sønderberg, den 27. Marts 1924.

Som Aftægtsyder:

Kathrine Michelsen

Som Aftægtsnyder:

Martha Madsen

Morre Kathrine Madsen

Aar 1924 den 27. Marts har Landejerinde Kathrine Michelsen født Madsen og Aftægtsnyderne Christen Madsen og Hustru Marie Kathrine Madsen født Jensen, alle af Mintebjerg og alle mig personlig Bekendte i min Overværelse underskrevet og godkendt foranstaaende Aftægts-Contract

hvilket notarialiter attesteres.

Sønderborg, den 27. Marts 1924

Hans Fühl

const not publ.

Gebyr til Statskassen 4,55 Kr.
Stempel 1,00 „
i alt 5,55 Kr.

Betalt

Sporteljournal Nr. 69 - Finansaaret 1923 1924.

Som Identitets og Notarialvidner:

[Handwritten signature]

Bilag 3

Mortensøl i Mindebjerg

Christen Madsen (Raben 1937: 68-73)

Mortensøl i Mindebjerg.

Mortensdag (den 10. November) blev fejret flere Steder paa Als. Denne Dag blev fejret enten i Kroen eller hos Bønderne i Omgang. Der gav det Mad og Drikke i rigeligt Maal og mellem Maaltiderne forlystede man sig med Spil og Skæmt. Bødepengene, som var betalt, naar Bønderne ikke var mødt til Bystævne, eller ved andre Forseelser mod Bylavets Anordninger, og Bidragene til Bylavet, blev drukket op i Øl og Brændevin. Mange Steder maatte Kaadnerne betale en Afgift til Bønderne af det Land, som

ved Udskiftningen var udlagt af Bøndernes Jord til Kaadnerne. Denne Afgift blev indbetalt ved Synsmanden, senere Kommuneforstanderen. Saa kom Bønderne sammen med Synsmanden og enhver fik sin Betaling i Forhold til Landet, han havde udlagt. Det var »Mortensregning«, som udformede sig til et Bygilde, kaldet Mortensøl.

Mange Steder blev der vartet op med Gaa-sesteg og Mellemmad med Øl, Snaps og Kaffe-punch.

I Mindebjerg har man holdt Mortensregning indtil Verdenskrigens Begyndelse 1914. Om dette Bylav fortæller Gaardejer Chresten Madsex i Mindebjerg:

»Det har indtil 1914 altid været Skik at afholde Mortensregning skiftevis paa de 12 Bøndergaarde i Mindebjerg. Bønderne betalte efter gammel Skik 1 Mark til Lavet, dem købtes der Øl, Brændevin og Tobak for. Kl. 2 præcis skulde alle Bønder og Kaadnere møde eller betale 50 Pfg. i Bøde. Først fik alle en god Dram, et Glas Øl og Piben stoppet og tændt. Kommuneforstanderen sad ved Bordenden med sine Protokoller og betalte Penge ud eller kasserede ind. Hver Bonde skulde levere 20 Spurvehoveder i Vinterens Løb, Kaadnere skulde levere 6, for at afhjælpe Spurveplagen. Hvem der ikke havde opfyldt denne Forpligtelse, maatte erlægge 5 Pfg. for hvert manglende Spurvehovede til Lavskassen.

Jagten var for det meste udlejet og Jagtpengene blev fordelt efter Hektar. Ligeledes udbetaltes Tilgodehavender, for leveret Grus, Kørsel og Vejarbejde. Brandmænd og Snefogder blev valgt for det kommende Aar. Bønderne skulde give Bidrag til Præstegaardens Vedligeholdelse, de modtog Pagten af Smedelandet,

kort sagt al Mellemlregning klarede den Dag.

Før skulde Kaadnerne jo betale Afgift af deres Jord til Bønderne, som jo havde udlagt den til dem, men da den blev afløst, kunde Gildet for den Sags Skyld godt være blevet opløst, men det protesterede Bønderne imod. De gik ud fra, at naar de kom med Afgiften, fik de altid Øl og Snaps og en Pibe Tobak, denne Brug havde Bønderne ikke afløst. Kaadnerne mente, at de endnu havde Krav derpaa, og saa blev man enig om at fortsætte med Gildet. I Krigens Aar var det ikke muligt at fortsætte, og saa standsede den gamle, fra Fædrene nedarvede Skik.

Naar Regnskabet var afsluttet, godkendt og underskrevet, blev der vartet op med Kaffe og Kager og maaske en Punch ovenpaa. Man fik Ild i Piben, nogle spillede Kort, andre gik ud og saa paa Kvæget eller de saa sig lidt om. Om Aftenen kom alle Husejere, Haandværkere og de gifte Daglejere, saa blev der vartet op med skaaret Smørrebrød, belagt med friskt Bedekød, Skinke, Pølse og Ost samt Snaps og Øl efter Behag og Kaffe.

Piberne tændtes igen og Kommuneforstanderen gav Kaffe-punchen, en eller to Omgange, alt efter som Bødepengene tillod det. Dernæst gav Husbonden et Par Omgange og derefter maatte Bønderne hver for sig give en Omgang, som betaltes med 10 Pfg. pr. Kop.

Med Sang og Tale, ved Punch og Tobaksrøg forløb for det meste hele Natten. Hen paa Morgenstunden fik man saa atter Smørrebrød med Snaps og Øl og Kaffe.

Det var en god Skik, slutter Chresten Madsen, den bidrog til at vedligeholde Enigheden i Byen. Arbejdere og Arbejdsgivere følte Fællesskabet. De sad sammen, holdt Taler for hver-

andre, og alt forløb til alles Tilfredshed. Man talte gerne om Mortensregnings Aften og opfriskede alle Morsomheder fra denne Sammenkomst.

Der blev ogsaa digtet Sange i Dagens Anledning, vi lader en følge, den giver et stærkt Udtryk for de gode indbyrdes Forhold mellem Gildebrødrene i Mindebjerg By:

Mortensregning-Sang.

(Mel.: Jeg er en simpel Bondemand.)

Det er vor Mortensregnings Dag
Vi atter hilse fro,
Den finder her et Vennelag
I Jørgen Hansens (Bo.*)
Undskyld, jeg gerne vilde
Vort Selskab foreslaa,
Et lille vakkert Gilde,
Du svare vist: lad gaa!

Og vi vil alle være med
Ved Skæmt og muntert Ord,
Vor gamle Fane, Enighed,
Vi plante paa vort Bord.
Endrægtige at være,
Det stedse var vor Skik,
den Arv fra vore Fædre
I Ejendom vi fik.

Og vi vil værne om vor Arv,
Vi skærme Fredens Flag,
Ej Advind tære skal vor Marv,

*) Jørgen Hansen var en ny Gaardejer i Mindebjerg, som straks det første Aar maatte holde Gildet efter Tur.

Forbitre Glædens Dag.
 Lad Skæven hos din Broder
 Ej rokke Had og Harm,
 Tænk blot, hvor offer stod der
 En Bjælke i din Barm.

Med denne Tanke kan med Lyst
 vi sidde Gæst ved Gæst,
 Vi huse Glæden i vort Bryst,
 Imens vi holder Fest,
 Men hver sin Pligt vil ændse
 Paa Glædens muntre Vej,
 Anstændighedens Grænse
 Vi overskrider ej.

Ej skal utidigt Sværmeri
 sig blande i vor Fryd,
 Af bedste Evne stræbe vi
 At hegne Ret og Dyd,
 Naar Morgendagen kommer,
 Skal Mindets skønne Glans
 sig brede som en Sommer
 og fylde Sind og Sands.

Saa lad os tømme denne Skaal
 For dem som bød os Ly,
 Vi ønske dem af bredfuldt Maal:
 Velkommen til vor By,
 Skaal Vært, og Skaal, Værtinde,
 Vi bære Ønsket frem,
 At I maa længe finde
 Blandt os et kærligt Hjem!

Mortensøllet i Mjang fejredes paa lignende Maade som i Mindebjerg. Gaardejer Peter Jacobsen i Mjang fortæller, at det var kun Mændene der tog Del, og at det ofte gik ret livligt til med Drik og undertiden med Slagsmaal. Ef-

ter en Regning fra 1854 blev der til Mortensøllet
indkøbt: :

1/2 Tønde Øl,
4 Kander Brændevin,
3 Kaduser Tobak,
3 Pund Lys.

Til Fastelavnsgildet var Damerne med, der blev danset og drukket, men det gik lidt mere hæderligt til end ved Mortensøllet. Dagen efter Fastelavnsgildet var man atter sammen. Regnskabet blev gjort op og Resten af Mad og Drikke blev »slaaet til Livs«.

»E Ringstok«.

En gammel Bylavsskik bruges endnu i Høruphav. Det er Husejerne, som fra gammel Tid opretholder et Lav med den Bestemmelse, at to Mand overtager Ringningen med Kirkeklokkerne i Hørup Kirke ved Jordefærd fra Høruphav By. Pligten til Ringningen ordnes af Budstikken, »e Ringstok«, som den i Almindelighed kaldes.

Det er en ca. 30 cm lang Stok, 4—5 cm i Firkant, og paa Siden er alle Husejeres Navne eller Bomærker udskaarne. I Navnenes Rækkefølge gaar den fra Nabo til Nabo. Hvor »Ringstokken« kommer i et Hus, bliver den liggende, indtil der indtræffer et Dødstilfælde i Byen, og Indehaveren af Ringstokken skal med sin nærmeste Nabo trække Klokkerne ved Begravelsen. Er denne Forpligtelse opfyldt, sendes Budstikken til Naboen, hvor den ligger indtil et nyt Dødstilfælde indtræffer.

Hvor gammel denne Brug er, vides ikke. Den ældre »Ringstok« er fra 1784, men gamle

Bilag 4***Natligt Besøg*****Marie Brodersen (née Madsen), d. 1964, udgivet 1995**

Lokalhistorisk Forening
for
Hørup Sogn

Genforeningsstenen i Majbøl. Rejst den 5. juni 1930

Årsskrift nr. 13 – 1995

Forord til »Natligt Besøg«

Lidt om »Kildegård« i Mindebjerg

»Kildegård« er fra gammel tid en bondegård, en af byens største, der fra 1650 er gået i arv fra samme slægt. Der har været mange stoute og begavede mennesker på denne gård, nogle har været kommuneforestandere, synsmænd og lignende tilidshverv.

Kirkeuret på Hørup Kirke er også anskaffet for en sum penge, som en tidligere ejer og hans hustru på Kildegård gav til dets anskaffelse, derfor ses deres navne, Christen Jørgensen og Karen, også på den store urskive. Uret blev leveret i 1785 og kostede 120 Rigsdaler. Nicolai Nicolaisen, smed i Mommark lavede uret.

Christen Jørgensen har, ifølge optegnelser, delvis opbygget gården i 1770, alt med egetømmer og bindingsværk.

Det er den efterfølgende fortælling, »Natlig Besøg«, der har givet anledning til denne indføring i en meget lille del af den nu nedlagte selvejende bondegårds historie.

Den gamle bedstefar, der omtales, er Mads Christensen Madsen, født i Vibøge den 19. april 1826, død den 22. oktober 1909. Han blev gift i Hørup den 7. juli 1854 med Marie Kathrine, datter af selvejer bonde Andreas Fr. Andresen og Anne Marie, født den 19. november 1828 i Mindebjerg, død samme sted den 15. april 1895.

Mads Christensen Madsen ejede Kildegård fra 1855 til 1887, hans søn, Christen Madsen, var ejer af gården fra 1887 til 1921, derefter overtoges Kildegård af hans datter, Kathrine Madsen, født den 2.3.1894

og hendes mand Hans Michelsen fra Klinting, født den 20.9.1896.

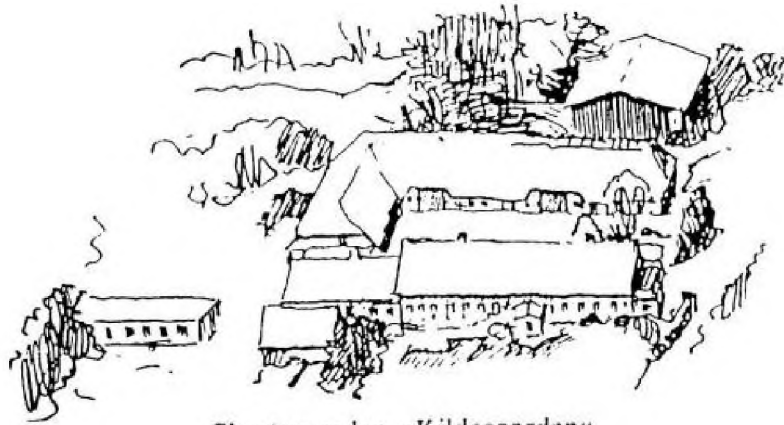
De overtog slægtsgården den 1. april 1921 og bedrev den indtil den blev bortforpagtet i 1947 til Andreas Christensen, som n bor i Jestrup. Efter ham, i 1952, fik Hans Jørgen Christensen fra gården »Mecklemborg«, Kildegård i forpagtning indtil 1987. Han har sammen med sin hustru, Anne Bladt fra Mindebjerg, været på Kildegård i samfulde 35 år. Hans Michelsen og Kathrine Madsen havde ingen børn, så da Kathrine Madsen døde, drog hendes søster, Marie Brodersen, der også var blevet alene, tilbage til sin fødegård, hvor hun tilbragte resten af sine levedage, ialt 13 år. Det blev da også hendes efterkommere, der arvede Kildegård. Hans Michelsen døde den 5.2.1992 på Sydals Plejehjem.

Forpagteren var da Per Bonefeld på Mindebjergrye. Efter Hans Michelsens død blev Kildegård solgt til Per Bonefeld. Nu er der kun stuehuset tilbage af den gamle slægtsgård, det er også til salg, de øvrige bygninger er fjernet.

Skulle den gamle bedstefar, Mads Christensen Madsen, igen dukke op på et natligt besøg, bliver det ganske sikkert det sidste, for det som dannede rammen om mange slægtleds tilværelse eksisterer ikke længere.

*P. A. Christensen
Mindebjerg den 21. november 1994*

Natligt Besøg

Slægtsgaarden »Kildegaarden«

Jeg fik i Nat uventet Besøg af min Bedstefader, og jeg blev glad. Jeg har altid holdt meget af ham; han var saa frisk, altsaa, da han levede. Han var født 1826 og levede i en Tid, — som han selv sagde — der var noget ved at leve i. Særlig naar han fortalte om sin Deltagelse i Krigen 1848, kunde man forestille sig ham i den Begejstringens Tid, det var. Han og Tiden passede sammen.

Men vi kom bort fra selve Besøget. Han begyndte med at sige: Der maa være et tosset Menneske her i Stuen, for det er nogle mærkelige Lyde, han giver fra sig. Sang er det ikke, og Tale er det heller ikke. Først kunde jeg ikke følge hans Tanker; men saa fandt jeg Sammenhængen! Jeg forklarede ham, at de sære Lyde kom fra Radioen, som yngste Generation havde lukket op for og nu hørte en amerikansk »Schlager«. Hvad er Radioen? Og hvad er en Schlager? spurgte

han ganske naturligt. Radioen kunde forevises, om end ikke forklares, og »Schlager«betegnelsen oversatte vi til en Tidsmentalitet.

Kan du ikke taale Sollyset? spurgte han, jeg ser, du har hængt noget Slør op for Vinduerne. Dengang Huset blev bygget, skulde der være høje Vinduer, for at Solen kunde skinne helt ind i Stuen. — Se, dette var nu ikke saa nemt at forklare ham, for han havde vel Ret.

Hvad er det for en vedvarende Lyd, jeg hører ude fra? Det lyder som en Kanontorden i det fjerne; men nu har vi da Fred — eller har vi det ikke? Joh, det havde vi da — saadan —! Men, forklarede jeg, det, du kan høre, er en Traktor. Han syntes at være lige klog, og jeg fortsatte, at det var en — ved Nattetide et Uhyre lignende — Maskine, som var sat for Plov, en Selvbinder eller andre Redskaber, som for blev trukket af Heste. Det forstod han ikke, men sagde — med Hovedet vendt lidt til Siden: Det er vel ikke Trolddom?

Men se Uhyret vilde han. Iøvrigt havde han bidt Mærke i Ordet »Selvbinder«. Det skulde nu ogsaa opklares, hvad det er for et Monstrum. Mens vi gik ud for at se Fænomenet, spurgte han: Hvormange Karle har I, der kan bruge en Le ordentlig? Og har I Hardepladsen endnu omme ved den gamle Abild? Nej — det brugtes da ikke mere. Og da jeg forklarede ham, at vi slet ingen Høstfolk havde i den Forstand, som han kendte Begrebet, kendte hans Forundring ingen Grænser.

Nu nærmede vi os Marken med »Gespænstet«, som

han nok vilde have kaldt Traktoren, hvis det havde været en Nat i Pløjetiden, og den var kommet kørende imod os ned ad Ageren i fuld Belysning og med Brummen vendende den Muld, som han havde elsket, pløjet og levet af, dengang han var Mand paa Gaarden. — Nu var det derimod Høst, og Traktoren holdt Hvil saavel som Høstmaskinen. Jeg forklarede, saa godt jeg kunde, at de to samlet gjorde det af for Høstkarle og Opbindersker i det kendte Høstskrud. Og jeg tænkte: Hint var Poesi, dette her er Prosa! Det gælder om at følge med den Tid, man lever i. Og han sagde: Negene er nu pænt bundne — uden noget ordentligt snoet Halmbaand, kun med en Snor om. I har fundet paa meget.

Da jeg saa fortalte ham om Mejetærskerne, blev han saamænd ikke meget mere forundret, end han var i Forvejen; han hviskede: Nu maa Verdens Undergang da være nær!

Mens vi gik hen ad Vejen, mente han, at nu da alle Vejene havde faaet Gulvbelægning, kunde man jo slet ikke med et halvt Øje — saadan som man kunde i hans Tid — se, hvor Jorden var »fed«, og hvor den var mere let; den fede Jord plejede jo at have de mest fedtede Veje.

Da vi kom tilbage til Stuen, spurgte han efter Praasen. Jeg drejede saa paa Kontakten til det elektriske Lys, og da Stuen laa badet i dets stærke Skær, blev han saa underlig lille; han dukkede sig og sagde: »Ja, som Børn sagde vi til hinanden: Naar man trykker paa en Knap, springer der en Abekat. Jeg saa, du blot

trykkede paa denne knapliggende Tingest, og at der da kom — om end ikke »en Abekat« — saa dette mærkelige, sollignende Lys. Det er mærkeligt! Hvad bestiller alle Mennesker i Dag, naar alt det, vi brugte saa megen Tid til, dog næsten laves af sig selv? — — Og sig mig: Da jeg kom nu i Aften, gik jeg gennem flere Værelser. Og der var et med Badekar, saadan som vi hørte, de blev brugt i Paladser, og saa var der flere Kummer, og Haner var det jo vist, de mindede da lidt om den, der var i vor gamle Øltonde; hvad var det? Og er I blevet saa snavsede, endda I tilsyneladende ikke har noget at bestille? Hvorfor skal I bades? Og hvor faar I alle de Penge fra til at indrette al den Stads, jeg ser allevegne? — Hvor har I for Resten Mælkekammeret, og hvor staar Kærnen? «

Jeg begyndte saa at forklare om Mejeriet; men det kendte han nu nok; men en Malkemaskine var noget saa utroligt, som vel nok ikke slog igennem, mente han.

Men var der ikke noget andet, som du nævnte, da vi var i Marken, noget, du kaldte en Mejetærsker? Er den mere fremragende end den fine, ny Tærskemaskine, som jeg købte, og som saa snildeligen blev trukket af et Par Heste ved en Hestegang? Det var vel nok et Fremskridt og sparede jo da gevaldigt paa Karlenes og Daglejernes Kræfter. Det var noget andet, end naar de ved Lygtens Skin brugte Plejlen i Loen, og Snakketøjet løb varmt, selv om det fros adskillige Grader ude. Naar Mælkebrodsdavren var spist, og en frisk Skraa lagt i Munden, var de Kæmper i mindre Format! Og Bedstefar smilte ved Minderne.

Han dyede sig ikke for at fortælle mig Historien om sin Brorson i Majbøl, der under Tærskningen havde væddet med Karlen om, at han kunde gaa til Tombøl og besøge sin Kæreste der, efter Nadvertid, og være tilbage inden Davren. De begav sig paa Vej, for Karlen maatte naturligvis med for at kontrollere, at det gik reelt til. De kom til Vejs Ende, fik Marie banket op, fik en Mellemmad og en Snaps og naede ad den gamle Aabenraa-vej, der var garneret med den ene Bugtning og Drejning efter den anden, tilbage til Majbøl, et Par Minutter for sent. Den unge Mands Far brummede noget om søvnig Ungdom (i hans Tid o.s.v.). »Tidlig sagde I Godnat i Aftes, og jeg mener — efter en saa lang Nattesøvn maa I nok kunne være inde ved Davrebordet i rette Tid!«

Efter denne lille Historie, der lignede Bedstefar saa godt, blev han atter mere alvorlig, som om han tænkte, at Tiden maatte benyttes til at faa sin Videbegærlighed styret, den, der i levende Live havde gjort ham til den interesserede og intelligente Bonde, han var.

Koerne saa jeg, sagde han. De var større og saa bedre ud end mine, og saa var der flere af dem, og en dejlig Stald har de at staa i; men hvor faar I Hø, Halm og Korn nok til dem? For lidt Mælk er jo godt at kunne malke, selv om Vinteren — hvis altsaa da den Malke-maskine kan faa Mælken frem?

Faar fandt jeg ingen af. Maaske har I ogsaa en stor Stald til dem, saa I kan faa megen Uld til Dyner og Tøj? Ja — ja — Dyner er gode at have i Sovekammerne, hvor man jo ingen Kakkellovne har.

Kildegård i Mindebjerg ca. 1900. Nu er kun stuehuset tilbage, alt andet er væk.

På vejen gennem Mindebjerg og flaget er oppe ved gl. P. Larsen.

Jeg maatte saa forklare ham, at vi slet ingen Faar holdt mere, og at vi knap nok havde Dynner — i hvert Fald ikke den Slags, som han tænkte paa, og at man mange Steder slet ingen Kakkellovne havde, men et andet mindre hyggeligt udseende Stativ, som gav Varme overalt i Huset, naar der brugtes Olie eller Kul nok. Ja, men Olie og Kul koster Penge! Har I da stadig nok af dem? For saa synes jeg, at I har en Slaraffenlandstilværelse. Men — han standsede lidt og saa vist paa mig — I har vel ikke gjort Pagt med »Gammel-Erik«? Dermed mener jeg: I glemmer vel ikke helt de aandelige Værdier for de materielle? I glemmer vel ikke det evige for det nutidige? For hvad gavner det et Menneske, at han vinder den ganske Verden, men tager Skade paa sin Sjæl? Og I husker vel det gamle Ord, at Guds frygt med Nøjsomhed er en stor Vinding. Derfor husk og sig Tak for al den Fremgang og alle de Lettelser, I har faaet i jer daglige Gerning.

Med eet var han borte — ligesom jeg havde rejst mig for at gaa med ham ud og vise ham Bilen. Og jeg vaagnede ved en Støj, der lignede Kanontorden fra det fjerne.

Jeg var vaagnet senere end ellers, men fik dog Tid til at glæde mig over, at jeg var født i Teknikkens Tidsalder. Vil nogen sige, at meget kunde være bedre, saa tænk, at saadan har det til alle Tider været. Intet er fuldkomment i denne Tilværelse.

Marie Brodersen, Kildegaarden.

Bilag 5:

Mine Bedsteforældre

Missen Vinding Stein, 1996

Mine Bedsteforældre.

Hvor var de dog forskellige disse fire agtværdige Mennesker, der til Lykke for mig netop var dem, der var mine Bedsteforældre.

Da jeg var Efternøler, var de alle, ved min Fødsel i 1923, mellem 65 og 75 År gamle, så det siger sig selv, at for mig var de gamle -rigtig gamle ! Deres Påklædning - dengang i 20^{erne} - var nu heller ikke ligefrem Cowboybukser og Sweet-shirts, men - derom senere.

Især mine Bedstemødre, som blev henholdsvis 86 og 88 År gamle, står endnu knivskarpe i min Erindring. Bedstefædrene, blev begge lige knap 78 År, så jeg var for lille til, at jeg i Dag helt kan huske Detaljer - ihvertfald om den ene. Men før jeg går over til at berette om de to Damer, vil jeg nu alligevel gerne fortælle lidt om deres Mænd !

Begge var Gårdmænd, begge født som ældste Søn på deres respektive Gårde, der i begges Tilfælde havde været i Slægtens Eje i 200 År. Så, begejstrede ved Tanken om, at skulle være den næste i Rækken - eller ej - kom slet ikke på Tale.

12 For min Fars Far - Christian^S - Vedkommende var der endda den Kuriøsitet, at han fik Gården tilskrevet allerede som 1 årig, idet hans Far døde af Tyfus, og hans Mor giftede sig igen. Godt nok med en respektabel Mand, med hvem hun senere fik to Sønner - men Bedstefar var og blev jo Arving til den Slægtsgård, der lå på Sundeved. Denne Bedstefar var en teaterglad ung Mand, som ikke altid følte, Landsbyens Dilettantforestillinger på Kroen var ham nok, og derfor, når han ville opleve det lidt mere professionelle Teater, tog sin Hest og red til Flensborg. Han var ligeledes historisk interesseret, og de Bøger han ikke selv havde, lånte han på det lille Bibliotek i den nærliggende By. Jævnligt skulle Bøgerne byttes, og de blev behørligt transporteret i en smuk rød og hvidternet Dug. Jo, Landmand var han af Pligt, Glæderne lå i Fritidsinteresserne. Dette sagt af hans Datter - min Faster - på nu 103 År, d.8.6.1996. !!

Hele min Slægt stammer fra Als og Sundeved, og nu er det jo sådan i Sdr-Jyll. - jeg véd ikke, om det osse er således i " det gamle Land " - at den Dag " de Unge " overtar' Gården, flytter " de Gamle " ind på Gårdens Af-tægt med alle dets Frynsegoder - hvilket naturligvis har sine absolutte Fordele, men klart også sine Ulemper.

Bedstefar Christian døde i 1926 af Cancer, da jeg kun var 3 År - men Bedstemor, Margrethe Elisabeth , levede i fin Form til jeg var 19. Hun var en Del af min Hverdag i samtlige 19 År, idet Gården i 1910 var blevet mine Forældres - og altså osse mine Søskendes og mit Hjem. Denne Bedstemor vender jeg tilbage til - men først springer vi over til Bedstefar på Als.

2.

Min Mors Far, Christen, blev som 12 årig sendt til Odense i privat Indkvartering - som Optant - vel nok for at undgå den tyske Påvirkning og hvad deraf kunne komme - men samtidig for at få en god Skoleuddannelse (Mulernes Legatskole). Da han kom hjem derfra, var Udsigten og Lysten til en Dag at skulle overtage Gården ikke stor. Han ville gerne læse til Dyrlæge. Og hvorfor han ikke fik Lov til det, da Evnerne jo absolut var der, har jeg desværre aldrig fået spurgt om, og nu hvor jeg ingen mere har at kunne spørge, kan jeg kun konstatere, at det er mig komplet forståeligt. Han kom i Stedet for bl.a. på Højskole, og blev under alle Omstændigheder en særdeles dygtig Mand på sin Gård. Derudover " praktiserede " han som en Slags uofficiel Naturdyrlæge på Als, med sin kyndige Viden om Dyr, deres Sygdomme og Helbredelse. Endnu lever der gamle/ældre Mennesker, der kan berette, at de som Børn har hentet Medicin hos Bedstefar for deres Forældre. Jo, han blev opsøgt, rådspurgt og var respekteret som en habil Kender af Homøopatien.

Bedstefar holdt Livet igennem sine venskabelige Forbindelser med Byboerne fra Odenseårene vedlige, færdedes og følte sig godt tilpas i deres inter-lektuelle Kredse. Selv rejste han, som det på den Tid var Mode i Kur, og sendte ligeledes sin Datter, min Mor, på Højskole - ikke i Nabolaget - men i København, samt senere efter en hård Fødsel, en Måneds Tid til Skodsborg på Rekreation.

I disse Bedsteforældres Hjem blev der holdt dansk Skole. Når deres tre Døtre og Nabobørnene kom hjem fra den obligatoriske Undervisning, der omkring Århundredeskiftet jo foregik på Tysk, underviste både Bedstefar og Bedstemor Børnene i dansk Læsning og Skrivning - i Danmarks og Sdr-Jyll^s Historie, samt i nationale Sange og danske Salmer.

Denne Bedstefar døde, ligeledes af Cancer, da jeg var 13 År.

Men min søde Bedstemor, Marie Cathrine , levede 9 År efter, til jeg var 22. Efter hende har jeg mit Navn. Vi var fire Børn, to Drengene og to Piger, så kunne vi, praktisk nok, alle fire blive opkaldt efter Bedsteforældrene.

Bedstemor Marie Cathrine - kaldet Mitrin - som i mange År både var meget tunghør (hun led af Tinnitus) og ret gigtkroget, kom fra en velhavende Gårdmandsslægt på Øen. Af hendes Medgift blev der i 1892 bygget et stort nyt Stuehus - hvis solide Skifertag endnu er intakt, og Vinduerne først skiftet ud sidste Sommer. Velhavende ja - men yderst beskeden, arbejdsom og nøjsom - en stilfærdig tænksoam Natur, der lod sin flotte udadvendte Mand være udadvendt !

Men, hvorfor spurgte jeg hende aldrig om, hvor og hvordan de havde mødt hinanden, om hendes Ungdomsvenner og deres Fritidsforhold, om hendes

3.

og Bedstefars Bryllup, om Følelser og Tanker. Denne, ikke særligt fotogene, men retlinede, Bedstemor, må jo gennem sine mange År ha' tumlet med mange Tanker, om det Liv der lå foran hende, og det Liv der blev hendes. Havde de slet ingen Kriser i alle de År ? Og hvem talte hun fortroligt med, når der opstod Problemer ? Måske opstod der hverken Kriser eller Problemer - ihvertfald har jeg **aldrig** hørt hende beklage sig - hverken over Smerter - Ensomhed - Længsler eller andet. Nej, hun var velafbalanceret - det er vist det rette Ord !

Tre smukke Døtre fik hun. Min Mor, min Moster, der sammen med sin rare Mand overtog Gården, samt den yngste Datter, der godt 20 År gammel, døde af Tuberkulose. Så helt sorgløst var hendes Liv nu ikke. Egentlig tænker jeg ofte på, om Tiden da aldrig blev umanerlig lang for hende ?

Der var ingen Børnebørn inde på Gården, og hun havde hverken Radio, T.V., Bil til Rådighed, eller andre nutidige Adspredelser. Nej, det var Bøgenes og Blomsternes Verden, der forgyldte hendes gamle Dage. Moster i Nærheden, samt Glæden ved Familiebesøgene, var andre lyse Sider af Tilværelsen - og da var mine Forældre, der boede 24 km. derfra, meget, meget søde til, sammen med os Børn, at køre derover på Besøg. Selv, når man desværre at blive halvgammel, før man helt får Forståelse for, hvad kærlige Breve, varme Håndtryk, samt Knus og Tid til en Hyggesnak betyder. Og så er det ofte for sent !!

Denne elskede Bedstemor, der stille sov ind i ^{1944?} 1946, er det eneste Menneske, der nogensinde har kaldt mig ved mit Døbenavn - Marie - og endnu hører jeg hende kærligt sige : Min egen lille Marie ! TAK søde Bedstemor !!

Og nu havner vi så igen ovre på Sundeved - på min Fødegård - hvor Bedstemor, Grethe, residerede på Aftægtet. Da hun i 1910 flyttede derop, var det sammen med Bedstefar, hans ugifte Bror og deres fire yngste Børn. Først efter 1928, hvor de forskellige enten var blevet gift - eller døde - boede hun der alene. Det vil sige, der var næsten altid en eller anden hos hende til en lille Snak. Og hver eneste Aften kom hun ned til os i Dagligstuen for at hygge med. Mens Far og Mor læste, sad Bedstemor og jeg og spillede Dam - Ludo m.m. - og jeg vil ikke helt frikende hende for gerne at ville snyde lidt. Mine Forældre har aldrig nogensinde haft Gæster, hvor ikke Bedstemor var tilstede ! Hun var skabt til Selskabelighed. Født på en Kirkekro med mange Mennesker, kunne hun naturligvis ikke holde al for megen Stilhed ud. Hendes Stuevinduer vendte da osse ud mod Gårdspladsen, så hun kunne følge med i alt det spændende, der foregik dér. Mine to Brødre drev utrolig megen Spas, og en Form for sort Humor, med hende - og hun elskede det !!

4.

Hun blev gift med Bedstefar i 1880, ved et Bryllup, der blev fejret i tre Dage. De fik 7 Børn, præcis et hvert andet År, og jeg garanterer for, at hun aldrig i sit Liv har set Skyggen af en Gynækolog, eller i øvrigt konsulteret andre Læger. Hun fejlede jo aldrig noget. Kun den ene Gang, hvor den unge Pige kom for Skade, at forveksle hendes Karlsbadertsalt med Rottegift. " Men da var jeg faktisk osse sløj ", sagde hun. At hun levede så godt og længe tilskrev hun Hullet i sit Ben. En såkaldt Fontanelle - d.v.s. et kunstigt fremkaldt Sår, på et Par cm^s Længde, hvori hun dagligt preskede en Ært eller to ind - og derefter forbandt Benet igen. Det skulle virke rensende og holde alt " Djævelskab " fra Kroppen. Hvilket det åbenbart osse gjorde. Det havde hendes Svigermor lært hende, og da hun blev 83 År, har Bedstemor nok ment det sikrest at gøre ligesådan. *2 se aue 25*

Modsat Bedstemor Mitrin på Als, der brugte " moderne " Underbukser med lodden Vrang, bestod denne Bedstemors af en Slags åbne " Mamelukker ". Praktisk - når de altid bar lange Kjoler, hvorunder de havde langt uldent Underskørt, og over det igen et fint Skørt. Så jeg forstår udmærket, at de ikke rejste ud på længere Rejser. Om de havde haft Lyst, aner jeg ikke, kun at min Bedstefar på Als med stor Fryd rejste. Han nød det. Og med sin Jordemodertaske og ranke Ryg, drog han gerne og glad afsted !

Mine Bedstemødre kom heller aldrig selv i en Butik - for os i Dag helt utænkeligt - og kedeligt, synes jeg, der elsker en Shoppingtur på Strøget. I et af Bedstemors Dagligstuevinduer lå der en Bog med en opbyggelig Tekst til hver Dag. Når man uventet bankede på , greb hun i Farten Bogen, ivrigt bladende i den. Måske gør jeg hende Uret ! Men alt for stillesiddende Arbejde, som Syning og Brodering var ikke noget for en Dame med Krudt i Bagdelen. Triste Buketter af Taks og andet Stedsegrønt "prydede" hendes Vaser, og derved lugtede der altid ramt af Kirkegård hos hende. Nej kunstnerisk - eller særlig huslig anlagt, vil jeg ikke beskyldte hende for at ha' været. Denne livlige Bedstemor, som har givet sit gode Humør til en Del af sine Efterkommere, lå Dagen før min Fødselsdag i 1954 død om Morgenen i sin Seng. Ringeapparatet ved hendes Seng, med Forbindelse ned til mine Forældres Soveværelse, var ikke benyttet, så hun er sovet ind uden at bemærke, at nu var Livet slut. En Blodprop kan være barmhjertig.

Fire Bedsteforældre, fire så vidt forskellige Mennesker, flettet sammen gennem Giftermål, gennem Børn og Børnebørn - hvoraf jeg er én af de sidste. Det er altså osse mine Børnebørns Tipoldeforældre denne Kronik handler om, og jeg slutter derfor med tre af Versene fra et Digt i min Bog " Et Knus i Tide ".

5.

Min Slægt.

Jeg tænker så ofte tilbage på -
men får en Klump i min Hals,
thi dem jeg savner, som skulle krammes,
har været borte i mange År -
jeg mindes blidt - mens jeg har det skidt.

De gav - de fyldte de År med Mening,
og Ømhed, der varmer endnu -
jeg råber mod Himlen, hvor er du min Ven ?
Ja alle I Kære, der præged' mit Sind -
jeg tænker og tænker - blev I lukket ind ?

Men Gudskelov er der mange endnu
at favne og glædes ved -
så nu vil jeg nyde, mens Tiden er,
at gi' og modta' hvert Knus, hvert Klem
mig allerkærligst gives af dem !

Missen Vinding Stein
Chr. Winthersvej 134
4700 - Næstved.

53 73 04 04